

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας
Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
**Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και
Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Οικογένεια και Προσχολική Εκπαίδευση: Διαχείριση της
Διαφορετικότητας στο περιβάλλον της Προσχολικής
Ηλικίας**

POST GRADUATE THESIS

**Family and Early Childhood Education: Managing Diversity in the Early
Childhood Environment**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ(ΤΩΝ)/NAME OF STUDENTS
ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΜΑΚΑΡΟΓΛΟΥ
CHARIKLEIA MAKAROGLOU

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ (Α επιβλέποντα)
PANAGIOTIS PILIOURAS

ΑΙΓΑΛΕΩ/ΑΙΓΑΛΕΟ 2024

Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care

Inter-department Post Graduate Program
Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

Family and Early Childhood Education: Managing Diversity in the Early Childhood Environment

Charikleia Makaroglou

Registration Number: 22054

mscedt22054@uniwa.gr

FIRST SUPERVISOR

PANAGIOTIS PILIOURAS

SECOND SUPERVISOR

ARTEMIS PAPAILIA

AIGALEO 2024

Επιτροπή εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: 04/10/2024

Όνόματα εξεταστών

Υπογραφή

1^{ος} Εξεταστής Παναγιώτης Πήλιουρας

2^{ος} Εξεταστής Άρτεμις Παπαηλία

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Χαρίκλεια Μακάρογλου του Γεώργιου Μακάρογλου, με αριθμό μητρώου 22054 φοιτήτρια του Διϊδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι ..... και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Ο/Η Δηλών/ούσα

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες σε όλους όσους με υποστήριξαν και με βοήθησαν κατά την διάρκεια της εκπόνησης αυτής της διπλωματικής εργασίας.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνω στους επιβλέποντες καθηγητές μου, Κ. Πήλιουρα Παναγιώτη και Κ. Παπαηλία Άρτεμις, για την καθοδήγησή τους, τις πολύτιμες συμβουλές τους, οι οποίες ήταν καθοριστικές για την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής.

Επίσης ευχαριστώ θερμά τους υπέροχους γονείς μου για την αδιάκοπη υποστήριξή τους, την αγάπη και την κατανόησή τους κατά την διάρκεια των σπουδών μου. Η υποστήριξή τους ήταν αναντικατάστατη.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέλαβαν με οποιονδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας.

Αφιερώσεις

Εδώ μπορείτε να γράψετε μία σύντομη αφιέρωση σε κάποιο πρόσωπο που αγαπάτε. Μπορείτε να αναφέρετε μόνο ένα όνομα, ένα όνομα και την ιδιότητα του ή ακόμα και κάποιο στίχο ή λογοτεχνικό κείμενο που σχετίζεται με κάποιο πρόσωπο ή ιδιότητα του.

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, υπάρχει μια αξιοσημείωτη άνοδος στη δημιουργία εναλλακτικών οικογενειακών δομών από ομοφυλόφιλα άτομα και ομόφυλα ζευγάρια με διάφορα μέσα. Αυτές οι οικογένειες αποκλίνουν από τα παραδοσιακά μοντέλα και περιλαμβάνουν ποικίλες ρυθμίσεις. Παρά την αυξανόμενη ποικιλομορφία, η νομική αναγνώριση και τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών ως γονέων ποικίλλουν ευρέως σε διαφορετικές περιοχές, με ορισμένες περιοχές να προσφέρουν πλήρη νομικά δικαιώματα ενώ άλλες να παρουσιάζουν σημαντικά νομικά εμπόδια και διακρίσεις. Οι κοινωνικές στάσεις απέναντι στην γονεϊκότητα του ίδιου φύλου ποικίλλουν επίσης, επηρεάζοντας την ευημερία τόσο των γονέων όσο και των παιδιών.

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να παρέχει ολοκληρωμένες πληροφορίες σχετικά με τις μη παραδοσιακές οικογενειακές δομές που σχηματίζονται από ομοφυλόφιλα άτομα και ομόφυλα ζευγάρια. Επιδιώκει να εκπαιδεύσει τους αναγνώστες σχετικά με τις διάφορες μεθόδους δημιουργίας οικογένειας, ζητήματα νομικής αναγνώρισης, κοινωνικές συμπεριφορές και ερευνητικά ευρήματα σχετικά με την ανατροφή των παιδιών, ειδικά κατά την προσχολική ηλικία, που μεγαλώνουν σε τέτοιες οικογένειες. Η συνολική προηγούμενη έρευνα δείχνει σταθερά ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από ομόφυλους γονείς τα πηγαίνουν εξίσου καλά με αυτά που μεγαλώνουν ετεροφυλόφιλοι γονείς, με την ποιότητα του οικογενειακού περιβάλλοντος να είναι ο κρίσιμος παράγοντας στη συναισθηματική, κοινωνική και ακαδημαϊκή ανάπτυξη των παιδιών.

Η εργασία ξεκινά με μια εξερεύνηση θεμελιωδών εννοιών στον τομέα της σεξουαλικότητας και της ταυτότητας φύλου. Το Κεφάλαιο 1 εμβαθύνει σε βασικούς ορισμούς, συμπεριλαμβανομένης της εξέτασης της ομοφυλοφιλίας και της ανάπτυξης της ομοφυλοφιλικής ταυτότητας, καθώς πραγματοποιείται και μια επισκόπηση της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας και της δυναμικής της ανατροφής παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια. Προχωρώντας στο Κεφάλαιο 2, η εστίαση μετατοπίζεται στα νομοθετικά τοπία και στις κοινωνικές συμπεριφορές που αφορούν τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα, τόσο παγκοσμίως όσο και ειδικά στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, το Κεφάλαιο 3 εμβαθύνει στην πολυπλοκότητα της ανατροφής των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια, περιγράφοντας λεπτομερώς τους διάφορους τύπους ΛΟΑΤΙ ζευγαριών ως γονείς, τις μοναδικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν και μια ανάλυση της έρευνας σχετικά με τα αναπτυξιακά αποτελέσματα και την ανατροφή των παιδιών στην προσχολική ηλικία σε αυτές τις οικογένειες. Μέσω αυτής της περιεκτικής εξερεύνησης, η εργασία στοχεύει να παρέχει μια λεπτή κατανόηση των εμπειριών και της πραγματικότητας των ζευγαριών του ίδιου φύλου στο πλαίσιο της ανατροφής των παιδιών.

Λέξεις κλειδιά: ομόφυλα ζευγάρια, ομόφυλοι γονείς, γονεϊκότητα

Abstract

In recent years, there has been a marked increase in the creation of alternative family structures by same-sex individuals and same-sex couples through various means. These families deviate from traditional models and include a variety of settings. Despite increasing diversity, the legal recognition and rights of same-sex couples as parents varies widely in different regions, with some regions offering full legal rights while others present significant legal barriers and discrimination. Social attitudes towards same-sex parenthood also vary, affecting the well-being of both parents and children.

The purpose of this research is to provide comprehensive information on non-traditional family structures formed by same-sex individuals and same-sex couples. It seeks to educate readers about the different methods of family formation, issues of legal recognition, social attitudes and research findings on the upbringing of children, especially during the preschool age, who grow up in such families. Overall previous research consistently shows that children raised by same-sex parents do just as well as those raised by heterosexual parents, with the quality of the family environment being the critical factor in children's emotional, social and academic development.

The paper begins with an exploration of fundamental concepts in the field of sexuality and gender identity. Chapter 1 delves into key definitions, including an examination of homosexuality and gay identity development, as well as an overview of the LGBTQI community and the dynamics of same-sex parenting. Moving on to Chapter 2, the focus shifts to the legislative landscapes and social attitudes concerning LGBTQI people, both globally and specifically in Greece. Chapter 3 then delves into the complexities of parenting by same-sex couples, detailing the different types of LGBTQI couples as parents, the unique challenges they face, and an analysis of research on developmental outcomes and parenting in preschool. in these families. Through this comprehensive exploration, the paper aims to provide a nuanced understanding of the experiences and realities of same-sex couples in the context of parenting.

Key words: same-sex couples, same-sex parents, parenthood

Contents

Ευχαριστίες	v
Αφιερώσεις	vi
Περίληψη	vii
Abstract	viii
Πρόλογος.....	1
Κεφάλαιο 1 ^ο : Βασικοί Ορισμοί	3
1.1. Ομοφυλοφιλία	3
1.1.1. Ανάπτυξη ομοφυλόφιλης ταυτότητας.....	4
1.2. Η Κοινότητα LGBTQI/ΛΟΑΤΚΙ.....	6
1.3. Γονεϊκότητα από ομόφυλα ζευγάρια	7
Κεφάλαιο 2 ^ο : Νομοθεσία και στάσεις απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ άτομα	11
2.1. Υφιστάμενη κατάσταση σε χώρες του κόσμου.....	11
2.2. Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα.....	14
Κεφάλαιο 3 ^ο : Η ανατροφή παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια.....	17
3.1. Τύποι ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριών ως γονείς	17
3.2. Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρια.....	19
3.3. Έρευνες σε σχέση με τα αποτελέσματα στην ανάπτυξη των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια	23
3.4. Έρευνες σε σχέση με την ανατροφή των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια στην προσχολική ηλικία.....	26
4. Συμπεράσματα	29
5. Αναφορές.....	1

Πρόλογος

Στην εργασία που προτείνεται εδώ, το κύριο θέμα είναι η διαφορετικότητα στην οικογένεια και πώς επιδρά στην προσχολική αγωγή. Η εστίαση θα γίνει στην ανατροφή των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια.

Έχουν περάσει περίπου 50 χρόνια από τότε που η Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση αποχαρακτήρισε την ομοφυλοφιλία ως ψυχική νόσο. Από τότε, φαίνεται ότι γίνονται αργά και σταθερά βήματα στην αποδοχή των ομοφυλόφιλων ατόμων στην κοινωνία και την ένταξή τους στους διαφόρους τομείς της κοινωνίας. Το 2015, το Ανώτατο Δικαστήριο στις ΗΠΑ νομιμοποίησε το γάμο μεταξύ ομόφυλων ατόμων σε όλες τις πολιτείες (Mazrekaj & Jin, 2023).

Βασικό σημείο στο οποίο θα εστιάσει η παρούσα εργασία είναι η ανατροφή των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια, ειδικά κατά την προσχολική ηλικία, εξετάζοντας τις εμπειρίες, τις προκλήσεις αλλά και τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών. Οι οικογένειες ομόφυλων ζευγαριών δεν αποτελεί νέο φαινόμενο. Ωστόσο, αυτή η αυξανόμενη επίγνωση για τις οικογένειες αυτές τις φέρνει αντιμέτωπες με προκατάληψη από άλλους στην κοινωνία (Webb, Chonody, & Kavanagh, 2017). Τα ομόφυλα ζευγάρια που είναι γονείς αντιμετωπίζουν μεγάλο άγχος λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού, όπως βιώματα προκαταλήψεων, αρνητικά σχόλια από φίλους και οικογένεια και νομικές προεκτάσεις που μπορεί να σχετίζονται με έμμεσες διακρίσεις στο νομικό σύστημα (Mazrekaj, Fischer, & Bos, 2022). Η αλήθεια είναι ότι πολλά ομόφυλα ζευγάρια έχουν ανησυχία για τις προκαταλήψεις αυτές για το πώς θα επηρεάσει τα παιδιά τους που μπορεί να γίνονται αντικείμενα εκφοβισμού από άλλα παιδιά (Meezan & Rauch, 2005). Η πραγματικότητα είναι ότι, παρόλο που η προκατάληψη απέναντι στα LGBTQ ζευγάρια μειώνεται, το θέμα της γονεϊκότητας από ομόφυλα ζευγάρια είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα και όντως υπάρχει αρνητική στάση απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια που μεγαλώνουν παιδιά (Stribic et al, 2019). Υπάρχει, όμως, κάποια βάση στην αρνητική στάση αυτή;

Η αλήθεια είναι ότι οι έρευνες δεν συμφωνούν με την αρνητική στάση που μπορεί να έχει ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας. Αυτό έχει φανεί σε πληθώρα ερευνών που έχουν διεξαχθεί και αξιολογούν τις πιθανές συνέπειες στα παιδιά. Για παράδειγμα, στην έρευνα των Gartell και Bos (2010) στόχος ήταν η αξιολόγηση της ψυχολογίας εφήβων που μεγάλωσαν από λεσβίες μητέρες και αυτό που βρέθηκε είναι ότι τα παιδιά είχαν πολύ καλά μαθησιακά και γενικά αναπτυξιακά αποτελέσματα, είχαν υψηλότερες βαθμολογίες στην ακαδημαϊκή επίδοση και τις κοινωνικές δεξιότητες, ενώ είχαν χαμηλότερες βαθμολογίες σε συμπεριφορικά προβλήματα, όπως προβλήματα εξωτερίκευσης, επιθετικότητα κλπ. (Gartrell & Bos, 2010). Παρόμοια είναι τα αποτελέσματα και άλλων ερευνών που έχουν διεξαχθεί πάνω στο θέμα.

Η έννοια της οικογένειας με τη στενή έννοια του όρου διευρύνεται τα τελευταία χρόνια, δημιουργώντας χώρο για την αποδοχή άλλων μορφών οικογένειας. Με βάση αυτή την εξέλιξη, η εργασία είναι καίριας σημασίας αφού εστιάζει στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ομόφυλα ζευγάρια και αναδεικνύει τα αντικειμενικά ευρήματα με βάση τα οποία η οικογένεια δεν ορίζεται από την έμφυλη διάσταση των μελών, αλλά από βαθύτερες ποιότητες στα άτομα που τη διαμορφώνουν.

Κεφάλαιο 1^ο: Βασικοί Ορισμοί

1.1. Ομοφυλοφιλία

Είναι σημαντικό να αποσαφηνιστεί ο όρος «ομοφυλοφιλία» ορίζοντας πρώτα τη σεξουαλικότητα και κάνοντας διάκριση μεταξύ της ταυτότητας φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού του ατόμου.

Η ταυτότητα φύλου σχετίζεται με το πώς ένα άτομο βιώνει εξωτερικά το φύλο του, ανεξάρτητα από το αν ευθυγραμμίζεται με το βιολογικό του φύλο που του αποδόθηκε στη γέννηση (Ervin et al., 2023, Soh, 2021, Chang, Singh & Rossman, 2017, Chang & Wildman, 2017, American Psychological Association, 2015). Από την άλλη πλευρά, ο σεξουαλικός προσανατολισμός περιγράφει το διαρκές πρότυπο έλξης ενός ατόμου-σεξουαλική, ρομαντική ή συναισθηματική έλξη-προς ένα συγκεκριμένο φύλο ή και τα δύο φύλα (Bailey et al., 2016, LeVay, 2016, American Psychological Association, 2015, Garnets, 2002). Αυτή η πτυχή της ταυτότητας παραμένει ξεχωριστή από την ταυτότητα φύλου. Ο όρος «σεξουαλικότητα» δημιουργήθηκε ως επιστημονικός όρος τον 19^ο αιώνα (Davidson, 2001, Gallagher & Laqueur, 1987). Περιλαμβάνει το σεξουαλικό ένστικτο, την αίσθηση του ερωτισμού και την έκφασή του μέσα από συγκεκριμένες ατομικές συμπεριφορές (Μπαμπινιώτης, 2002). Μέσα στην έννοια αυτή βρίσκεται το πλαίσιο του σεξουαλικού προσανατολισμού. Οι πιο διαδεδομένες πτυχές σεξουαλικού προσανατολισμού περιλαμβάνουν την ετεροφυλοφιλία, την ομοφυλοφιλία, την αμφιφυλοφιλία (έλξη και για τα δύο φύλα) και την ασεξουαλικότητα (έλλειψη έλξης προς οποιοδήποτε από τα δύο φύλα) (American Psychological Association, 2015).

Η έννοια της ετεροφυλοφιλίας υποδηλώνει άτομα που βιώνουν ερωτική και ρομαντική έλξη προς τα άτομα του αντίθετου φύλου και αυτή η έλξη συνήθως προκύπτει φυσικά. Η έννοια της ομοφυλοφιλίας αναφέρεται σε ένα επίμονο μοτίβο συναισθηματικής, ρομαντικής ή/και σεξουαλικής έλξης για άτομα του ίδιου φύλου, το οποίο οδηγεί στην σύναψη σχέσεων με άτομα του ίδιου φύλου (American Psychological Association, 2015). Ο όρος της ομοφυλοφιλίας εισήχθη αρχικά από την Benkert το 1896, καθώς προσπάθησε να χαρακτηρίσει τις σεξουαλικές και ερωτικές προτιμήσεις των ατόμων για τα άτομα του ίδιου φύλου (Bullough, 2019, Schaffner, 2016, Kennedy, 2014).

Ο όρος ομοφυλοφιλία δεν περικλείει μόνο την προτίμηση για σεξουαλικές και ερωτικές αλληλεπιδράσεις με το ίδιο φύλο αλλά περικλείει και μια ζωτική πτυχή της προσωπικότητας του ατόμου, καθορίζοντας την ατομική και κοινωνική του ταυτότητα (Χατζηστεργίου, 2012). Οι

κοινωνίες συχνά κατηγοριοποιούν τα άτομα με βάση τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό (Tskhay & Rule, 2015). Διεθνώς, οι πιο κοινά αποδεκτοί όροι για άτομα με διαφορετικούς σεξουαλικούς προσανατολισμούς είναι «lesbian» και «gay» (American Psychological Association, 2015). Το πρώτο αναφέρεται στην ομοφυλοφιλία των γυναικών, ενώ το δεύτερο περιγράφει την ομοφυλοφιλία των ανδρών. Επιπλέον, υπάρχουν οι όροι «bisexual», που αναφέρεται στους αμφιφυλόφιλους, δηλαδή τα άτομα που έλκονται και από τα δύο φύλα, και «asexual», δηλαδή στους ασεξουαλικούς που δεν βιώνουν σεξουαλική έλξη προς κανένα από τα δύο φύλα (American Psychological Association, 2015).

1.1.1. Ανάπτυξη ομοφυλόφιλης ταυτότητας

Η Cass (1984) υποστήριξε ότι το ταξίδι του να ανακαλύψει κανείς την ομοφυλοφιλική του ταυτότητα και του να νιώθει διαφορετικός από τους άλλους δεν εκτυλίσσεται με τον ίδιο τρόπο όπως συμβαίνει για τα ετεροφυλόφιλα άτομα. Με βάση αυτό, περιέγραψε μια σειρά σταδίων, που βιώνουν τα άτομα, που οδηγούν στην αποδοχή της ομοφυλοφιλίας από τους ίδιους:

- Στην αρχή υπάρχει σύγχυση ταυτότητας, όταν το άτομο συνειδητοποιεί ότι έλκεται από το ίδιο φύλο αλλά αγωνίζεται να αποδεχθεί την ομοφυλοφιλική του ταυτότητα. Σε αυτή τη φάση, το άτομο συνήθως αισθάνεται σύγχυση και να αναζητεί συνεχώς τη διαβεβαίωση ότι είναι ετεροφυλόφιλο. Ενδεχομένως, το άτομο να προσπαθήσει να κάνει σχέση με άτομα του αντίθετου φύλου, ελπίζοντας ότι θα αλλάξει τα συναισθήματά του.
- Στο επόμενο στάδιο, υπάρχει η σύγκριση ταυτότητας, όπου το άτομο ξεκινάει να αναγνωρίζει τις δυνατότητες της ομοφυλοφιλίας του. Σε αυτή τη φάση, το άτομο είτε θα προσπαθήσει να εκλογικεύσει τις εμπειρίες του είτε θα αντισταθεί στην αποδοχή της ομοφυλοφιλίας ως κύριας ταυτότητάς του. Ως αποτέλεσμα, κάποιιοι συμβιβάζονται με την ταυτότητά τους, χωρίς να την αποκαλύψουν ανοιχτά και κάποιιοι πιέζονται περαιτέρω για να συνάψουν ετεροφυλοφιλικές σχέσεις λόγω της ντροπής που νιώθουν.
- Στο επόμενο στάδιο της ανοχής της ταυτότητας, το άτομο αναγνωρίζει πλέον ότι δεν είναι το μοναδικό άτομο που έχει τέτοια αισθήματα και αρχίζει να προσεγγίζει την ομοφυλοφιλική του ταυτότητα πιο ανοιχτά και να συμμετέχει ενεργά σε προσπάθειες σύνδεσης με άλλους στην κοινότητα.
- Στη συνέχεια έρχεται το στάδιο της αποδοχής της ταυτότητας, όπου το άτομο προχωράει από την ανεκτικότητα και την επίγνωση στην πλήρη αποδοχή της

ταυτότητάς του. Σε αυτό το σημείο, ίσως το άτομο επιλέξει να αποκαλύψει την ταυτότητά του σε συγκεκριμένα άτομα μέσα στους κοινωνικούς και οικογενειακούς του κύκλους.

- Στην επόμενη φάση έρχεται το στάδιο της υπερηφάνειας, όπου το άτομο πλέον νιώθει μια αίσθηση υπερηφάνειας για την ταυτότητά του. Επιθυμεί το ευρύτερο περιβάλλον του να έχει επίγνωση της ταυτότητάς του και να έχει την ελευθερία να εκφράζεται ανοιχτά.
- Τέλος, το στάδιο σύνθεσης της ταυτότητας περιλαμβάνει την ενσωμάτωση του σεξουαλικού προσανατολισμού κάποιου στη συνολική του ταυτότητα. Τώρα, ο σεξουαλικός του προσανατολισμός θεωρείται απλώς μια πτυχή του εαυτού του, αντί να καθορίζει ολόκληρη την ταυτότητά του (Μίχος, 2017).

Στο ίδιο θέμα, ο Troiden (1979, 1988, 2013) παρουσίασε μια εναλλακτική τροχιά στη διαμόρφωση της ταυτότητας φύλου ενός ομοφυλόφιλου ατόμου, οριοθετώντας τέσσερα σημεία:

- Αναγνώριση της ταυτότητας - Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης, το άτομο συνειδητοποιεί τα διαφορετικά αισθήματα του. Ο Troiden (1988) σημειώνει ότι περίπου στην ηλικία των 13 ετών, πολλά άτομα μπορεί να μην κατανοούν πλήρως την ομοφυλοφιλία τους, αλλά μπορούν να διακρίνουν διαφορές στον σεξουαλικό τους προσανατολισμό σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους.
- Αβεβαιότητα/Δίλημμα ταυτότητας - Κοντά στην ηλικία των 17 ετών, το άτομο ξεκινάει να αναγνωρίζει την πιθανότητα να είναι ομοφυλόφιλο, αλλά αποφεύγει να χαρακτηρίσει οριστικά τον εαυτό του ως τέτοιο.
- Αγκαλιάζοντας την ταυτότητα: Από την ηλικία των 19 ετών, το άτομο αρχίζει να αγκαλιάζει την ταυτότητά του και ξεκινά το ταξίδι της πλήρους αποδοχής του εαυτού του, αναγνωρίζοντας την ταυτότητα φύλου του ως μια φυσική πτυχή του εαυτού του. Αρχίζει να κοινωνικοποιείται με άλλους ομοφυλόφιλους, ωστόσο η ταυτότητα του παραμένει ακόμη κρυφή.
- Αφοσίωση ταυτότητας: Στην τελική φάση, ως ενήλικας, το άτομο ενστερνίζεται ολόψυχα την ταυτότητα φύλου του, ενσωματώνοντάς την απρόσκοπτα στη ζωή και τις καθημερινές του δραστηριότητες. Πλέον, το άτομο αποπνέει αυτοπεποίθηση και βιώνει μια αίσθηση ικανοποίησης.

Η υπάρχουσα έρευνα υποστηρίζει ότι αυτά τα στάδια ισχύουν τόσο για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες όσο και για τους ομοφυλόφιλους άνδρες. Ωστόσο, κάθε φύλο μπορεί να βιώσει και να επεξεργαστεί διαφορετικά αυτά τα στάδια.

1.2. Η Κοινότητα LGBTQI/ΛΟΑΤΚΙ

Η κοινότητα LGBTQI ή αλλιώς στα ελληνικά η κοινότητα ΛΟΑΤΚΙ, της οποίας το ακρωνύμιο σημαίνει Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Τρανσξέσουαλ, Κουίρ και Ίντερσεξ άτομα, είναι μια ποικιλόμορφη ομάδα ατόμων που ταυτίζονται με σεξουαλικούς προσανατολισμούς ή ταυτότητες φύλου πέρα από τα ετεροφυλόφιλα και έμφυλα πρότυπα (Mavhandu-Mudzusi, et al., 2023, Browne, 2019, Martos, Wilson & Meyer, 2017, Μίχος, 2017).

Η κοινότητα ΛΟΑΤΚΙ, ως έννοια της κοινής ταυτότητας και της συλλογικής υπεράσπισης, εμφανίστηκε σταδιακά με την πάροδο του χρόνου, ξεκινώντας από τα τέλη του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Mavhandu-Mudzusi et al., 2023, Browne, 2019). Η κοινότητα αυτή δημιουργήθηκε ως απάντηση στις κοινωνικές διακρίσεις, στις προκαταλήψεις και στην περιθωριοποίηση που αντιμετωπίζουν άτομα των οποίων οι σεξουαλικοί προσανατολισμοί ή οι ταυτότητες φύλου δεν συμμορφώνονται με τις κοινωνικές προσδοκίες. Ιστορικά, τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ έχουν αντιμετωπίσει νομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων, της βίας και της έλλειψης αναγνώρισης των σχέσεων και της ταυτότητάς τους (Mavhandu-Mudzusi et al., 2023).

Το σύγχρονο κίνημα για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων κέρδισε δυναμική στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 με γεγονότα όπως οι ταραχές στο Stonewall το 1969, που σηματοδότησε μια καμπή στον ακτιβισμό των ΛΟΑΤΚΙ στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτό το γεγονός, όπου οι ΛΟΑΤΚΙ θαμώνες του Stonewall Inn στη Νέα Υόρκη αντιστάθηκαν στην αστυνομική παρενόχληση και τη βαναυσότητα, συχνά αναφέρεται ως ο καταλύτης για το σύγχρονο κίνημα για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ (Perkins, 2022, Ellis, 2020, Duberman, 2019). Μετά το Stonewall, τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα άρχισαν να οργανώνονται, να σχηματίζουν ομάδες υπεράσπισης και να απαιτούν ίσα δικαιώματα, αναγνώριση και αποδοχή. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και μετά, οι κοινότητες ΛΟΑΤΚΙ σε όλο τον κόσμο μεγάλωσαν και κινητοποιήθηκαν, οδηγώντας σε σημαντικά βήματα στα δικαιώματα, την προβολή και την εκπροσώπηση των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων (Duberman, 2019, Ayoub, 2017, Symonds, 2016).

Στην Ελλάδα, η κοινότητα ΛΟΑΤΚΙ άρχισε να αποκτά ορατότητα και να οργανώνεται στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, ιδιαίτερα στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 (Papanikolaou, 2018, Kantsa, 2014). Με την πάροδο του χρόνου, το κίνημα συνέχισε να αναπτύσσεται και να εξελίσσεται, συμβάλλοντας σε σημαντικές προόδους στα δικαιώματα και την αναγνώριση των ΛΟΑΤΚΙ στη χώρα. Ενώ η Ελλάδα είναι γνωστή για την πλούσια ιστορία και τον πολιτισμό της, συμπεριλαμβανομένης της αποδοχής των σχέσεων του ίδιου φύλου στην αρχαιότητα, το σύγχρονο

κίνημα για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ έχει αντιμετωπίσει προκλήσεις. Η Ελλάδα αποποινικοποίησε την ομοφυλοφιλία το 1951 (Μπακούρος, 2019), σχετικά νωρίς σε σύγκριση με άλλες χώρες, αλλά οι κοινωνικές συμπεριφορές και η νομική αναγνώριση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ έχουν εξελιχθεί πιο αργά.

Με τα χρόνια, διάφορες οργανώσεις και ακτιβιστές ΛΟΑΤΚΙ στην Ελλάδα έχουν εργαστεί για την ευαισθητοποίηση, την καταπολέμηση των διακρίσεων και την υπεράσπιση νομικών αλλαγών για την προστασία των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων (Ayoub & Stoeckl, 2024). Οι παρελάσεις υπερηφάνειας και άλλες εκδηλώσεις έχουν γίνει σημαντικά σύμβολα προβολής και αλληλεγγύης στην Ελλάδα, με πόλεις όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη να φιλοξενούν ετήσιους εορτασμούς υπερηφάνειας ή αλλιώς pride από το 2005 (Tomana, 2021, Eleftheriadis, 2017, Dendrinis, 2008). Επιπλέον, υπάρχουν εκδηλώσεις και μεγαλύτερης κλίμακας όπως το Europride και το World Pride, όπου μια ευρωπαϊκή ή παγκόσμια πόλη επιλέγεται κάθε χρόνο για να φιλοξενήσει τον εορτασμό (Stevenson, 2020).

1.3. Γονεϊκότητα από ομόφυλα ζευγάρια

Τα τελευταία χρόνια, πολλά ομοφυλόφιλα άτομα έχουν δημιουργήσει εναλλακτικές οικογενειακές δομές μέσω διαφόρων μεθόδων, όπως η υιοθεσία, η δωρεά σπέρματος και η εγκυμοσύνη με σπερματέγχυση και η παρένθετη μητρότητα (Pepping et al., 2020, Berkowitz, 2020, Pralat, 2018, Blake et al., 2017, Dionisius, 2015, Murphry, 2013). Όταν ζευγάρια του ίδιου φύλου αναλαμβάνουν τον ρόλο των γονέων, η δυναμική των σχέσεων γονέα-παιδιού γίνεται ιδιαίτερα διαφορετική (Mills-Koonce, Rehder & McCurdy, 2018). Υπάρχουν διάφοροι τρόποι που μπορούν να οδηγήσουν στην δημιουργία οικογένειας από ομόφυλα άτομα (Takács, Szalma & Bartus, 2016):

- Βιολογικοί γονείς που δεν είναι νόμιμοι κηδεμόνες και δεν εμπλέκονται στην ανατροφή των παιδιών, όπως δότες σπέρματος ή παρένθετες μητέρες καθώς και γονείς που δίνουν τα παιδιά για υιοθεσία.
- Οικογένειες όπου ομόφυλα ζευγάρια υιοθετούν ή γίνονται ανάδοχοι γονείς.
- Περιπτώσεις όπου άτομα που δεν αναγνωρίζονται νομικά ως γονείς, όπως οι σύντροφοι βιολογικών γονέων, αναλαμβάνουν γονεϊκό ρόλο.
- Ορισμένες οικογένειες περιλαμβάνουν ακόμη και περισσότερες από δύο γονικές φιγούρες, όπως πρώην συντρόφους που συνεχίζουν να φροντίζουν το παιδί μετά τον χωρισμό. Τα παιδιά σε αυτές τις οικογένειες συχνά μεγαλώνουν τόσο με τους

βιολογικούς τους γονείς όσο και με τους συντρόφους των γονιών τους, οι οποίοι μπορεί να είναι του ίδιου φύλου.

Όλες οι παραπάνω οικογενειακές δομές διαφέρουν από το παραδοσιακό μοντέλο των ετεροφυλόφιλων παντρεμένων ζευγαριών που μεγαλώνουν παιδιά. Συχνά αναφέρονται ως οικογένειες λεσβιών ή ομοφυλόφιλων, που ορίζονται από την παρουσία δύο ή περισσότερων ατόμων του ίδιου σεξουαλικού προσανατολισμού (όπως ένα ζευγάρι) ή τουλάχιστον μιας λεσβίας ή ομοφυλόφιλου ενήλικα που μεγαλώνει ένα παιδί (Reczek, 2020, Patterson, 2019, Thomeer, Paine & Bryant, 2018, Gates, 2015).

Η γονεϊκότητα από ομόφυλα ζευγάρια έχει αποτελέσει αντικείμενο σημαντικής συζήτησης και έρευνας τον τελευταίο καιρό. Αν και δεν είναι νέο φαινόμενο, οι κοινωνικές συμπεριφορές και τα νομικά πλαίσια έχουν εξελιχθεί σημαντικά, φέρνοντας στο φως διάφορες πτυχές αυτού του ζητήματος. Κατά τη διερεύνηση της γονεϊκότητας στις σχέσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου, είναι σημαντικό να εξετάσουμε τις προκλήσεις, τη νομιμότητα, τις κοινωνικές αντιλήψεις και τον βαθύ αντίκτυπο που έχει στα παιδιά.

Αρχικά, ας αντιμετωπίσουμε το νομικό τοπίο. Οι νόμοι σχετικά με την γονεϊκότητα μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου διαφέρουν από χώρα σε χώρα και από περιοχή σε περιοχή (Brandão, 2022, Waaldijk, 2020). Σε ορισμένα μέρη, τα ομόφυλα ζευγάρια έχουν πλήρη νομική αναγνώριση και δικαιώματα στη γονεϊκότητα μέσω της υιοθεσίας, της παρένθετης μητρότητας ή των τεχνολογιών υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Ωστόσο, σε άλλα μέρη, αντιμετωπίζουν σημαντικά νομικά εμπόδια, διακρίσεις, ακόμη και απαγόρευση. Αυτό το νομικό συνονθύλευμα υπογραμμίζει την πολυπλοκότητα του ζητήματος και τη διασταύρωση του με ευρύτερα κοινωνικά και πολιτικά πλαίσια.

Μία από τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ομόφυλα ζευγάρια που επιδιώκουν τη γονεϊκότητα είναι η πρόσβαση σε τεχνολογίες αναπαραγωγής και υπηρεσίες υιοθεσίας (Park, Kazyak & Slauson-Blevins, 2016, Gates, 2015). Σε πολλές δικαιοδοσίες, αυτές οι υπηρεσίες ενδέχεται να είναι περιορισμένες ή απρόσιτες σε αυτούς λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της οικογενειακής τους κατάστασης. Αυτό δημιουργεί εμπόδια για τα ομόφυλα ζευγάρια που επιθυμούν να δημιουργήσουν οικογένεια, αναγκάζοντάς τα να περιηγηθούν σε έναν λαβύρινθο νομικών και γραφειοκρατικών εμποδίων.

Επιπλέον, οι συμπεριφορές της κοινωνίας απέναντι στην γονεϊκότητα του ίδιου φύλου μπορεί επίσης να παρουσιάσουν προκλήσεις. Ενώ η αποδοχή και η υποστήριξη έχουν αυξηθεί σε πολλά μέρη του κόσμου, εξακολουθούν να υπάρχουν διακρίσεις και προκαταλήψεις. Οι γονείς του ίδιου φύλου μπορεί να αντιμετωπίσουν κριτική, στίγμα, ακόμη και εχθρότητα από τις κοινότητές τους, κάτι που μπορεί να επηρεάσει την ευημερία των ίδιων αλλά και των παιδιών τους (Farr & Vázquez, 2020, Pistella et al., 2018, Prendergast, & MacPhee, 2018, Schumm, 2016). Αυτές οι

κοινωνικές συμπεριφορές μπορούν να εκδηλωθούν με διάφορες μορφές, από ανεπαίσθητες μικροεπιθέσεις έως αποκάλυπτες πράξεις διακρίσεων, δημιουργώντας ένα εχθρικό περιβάλλον για τις οικογένειες ομοφυλόφιλων.

Παρά αυτές τις προκλήσεις, η έρευνα δείχνει σταθερά ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου τα πηγαίνουν εξίσου καλά με αυτά που μεγαλώνουν ετεροφυλόφιλοι γονείς (Schumm, 2016). Πολυάριθμες μελέτες έχουν καταρρίψει τον μύθο ότι τα παιδιά χρειάζονται μια μητέρα και έναν πατέρα για να ευδοκιμήσουν, αποδεικνύοντας ότι αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι ένα στοργικό και υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον. Τα παιδιά που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου παρουσιάζουν παρόμοια επίπεδα συναισθηματικής, κοινωνικής και ακαδημαϊκής ανάπτυξης με τους συνομηλίκους τους από ετεροφυλόφιλες οικογένειες (Mazrekaj, De Witte & Cabus, 2020, Bos et al., 2016, Schumm, 2016, Allen, 2015, Fedewa, Black & Ahn, 2015).

Επιπλέον, τα ομόφυλα ζευγάρια συχνά φέρνουν μοναδικά πλεονεκτήματα στην ανατροφή των παιδιών. Τείνουν να είναι πιο τρυφερά και προστατευτικά στο θεσμό της οικογένειας, βασιζόμενοι συχνά στον προσεκτικό σχεδιασμό, στην επικοινωνία και στα δίκτυα υποστήριξης. Επιπλέον, οι γονείς του ίδιου φύλου μπορούν να προσφέρουν πολύτιμες προοπτικές για τη διαφορετικότητα, την ένταξη και την αποδοχή, βοηθώντας τα παιδιά τους να αναπτύξουν ενσυναίσθηση και ανθεκτικότητα απέναντι στην προκατάληψη (McNamara, 2019).

Από νομική άποψη, η αναγνώριση της γονεϊκότητας από ομόφυλα άτομα είναι ζήτημα ισότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Lima, 2022). Η άρνηση στα ομόφυλα ζευγάρια του δικαιώματος της γονεϊκότητας όχι μόνο παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματά τους αλλά και διαιωνίζει τις συστημικές διακρίσεις και ανισότητες (Isailovic, 2018, Robinson, 2016). Η νομική αναγνώριση διασφαλίζει ότι οι γονείς του ίδιου φύλου και τα παιδιά τους έχουν πρόσβαση στα ίδια δικαιώματα, καθώς και την ίδια προστασία και οφέλη με τους ετεροφυλόφιλους ομολόγους τους, προωθώντας τη δικαιοσύνη και την ισότητα στην κοινωνία.

Επιπλέον, η εξελισσόμενη φύση των οικογενειακών δομών απαιτεί επανεκτίμηση των παραδοσιακών κανόνων και των ορισμών της γονεϊκότητας (Κατάκη, 2019). Η έννοια της οικογένειας έχει επεκταθεί πέρα από το πυρηνικό μοντέλο της μητέρας, του πατέρα και των παιδιών για να συμπεριλάβει μια ποικιλία ρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένων των ομόφυλων ζευγαριών, των μονογονεϊκών οικογενειών, των μικτών οικογενειών και πολλά άλλα (Golombok, 2017, Μαράτου- Αλιπράντη, 2010). Η αναγνώριση και η επιβεβαίωση της νομιμότητας αυτών των διαφορετικών οικογενειακών δομών είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση μιας κοινωνίας δίκαιης και χωρίς αποκλεισμούς.

Συμπερασματικά, η γονεϊκότητα από ομόφυλα ζευγάρια είναι ένα πολύπλευρο ζήτημα που αγγίζει νομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις. Ενώ έχει σημειωθεί σημαντική

πρόδος τα τελευταία χρόνια προς τη μεγαλύτερη αποδοχή και αναγνώριση, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά τα νόμιμα δικαιώματα, τις κοινωνικές συμπεριφορές και την πρόσβαση σε πόρους. Είναι σημαντικό να συνεχίσουμε να υποστηρίζουμε τα δικαιώματα των γονέων του ίδιου φύλου και των παιδιών τους, να αμφισβητούμε τις πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις και να προάγουμε μια πιο περιεκτική κατανόηση της οικογένειας. Στον πυρήνα της, η γονεϊκότητα αφορά την αγάπη, τη δέσμευση και την ευημερία των παιδιών, ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου των γονιών τους.

Κεφάλαιο 2^ο: Νομοθεσία και στάσεις απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ άτομα

2.1. Υφιστάμενη κατάσταση σε χώρες του κόσμου

Οι στάσεις και η νομοθεσία απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ άτομα σχετικά με τον γάμο και την υιοθεσία διαφέρουν σημαντικά σε ολόκληρο τον κόσμο, αντανakλώντας μια περίπλοκη αλληλεπίδραση πολιτιστικών, θρησκευτικών, πολιτικών και νομικών παραγόντων. Ενώ ορισμένες χώρες έχουν υιοθετήσει πολιτικές χωρίς αποκλεισμούς που παρέχουν σε άτομα και ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ τα ίδια δικαιώματα και ευκαιρίες με τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια, άλλες συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις και νομικούς φραγμούς (Dotti Sani & Quaranta, 2020, Pepping et al., 2020, Messina & D'Amore, 2018). Η κατανόηση αυτού του τοπίου απαιτεί την εξέταση των στάσεων και των νόμων που υφίστανται για τα άτομα και τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ σε διαφορετικές περιοχές.

Αρχικά, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι το κύριο όργανο για τη διασφάλιση διαφόρων δικαιωμάτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με την οικογένεια, τη ζωή, το γάμο και την προστασία από τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού (Kilpatrick & Eklund, 2022, Tryfonidou, 2020, Belanusau, 2020). Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τα κράτη μέλη απαγορεύεται να κάνουν διακρίσεις, σε θέματα που αφορούν διαδικασίες γάμου και υιοθέτησης, λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού κάποιου (Salzberg, 2019).

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την υιοθεσία παιδιών ενστερνίζεται μια ευρύτερη κατανόηση του θεσμού της οικογένειας και περιλαμβάνει μια συνολική απαγόρευση των διακρίσεων, εξαλείφοντας έτσι την οποιαδήποτε διάκριση υφίσταται εις βάρος των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων και ζευγαριών για την δημιουργία οικογένειας (Schuster, 2020, Pascual & Pérez, 2017, Brown, 2016). Σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, η νομική διαδικασία για να γίνει κάποιος μη βιολογικός γονέας είναι εφικτή (Montero, 2014). Ωστόσο, οι πολιτικές υιοθεσίας ποικίλλουν, καθώς ορισμένες χώρες περιορίζουν την υιοθεσία σε δικαίωμα μόνο των παντρεμένων ζευγαριών (είτε αποκλειστικά ετεροφυλόφιλα, είτε ζευγάρια ετεροφυλόφιλων και ομοφυλόφιλων, ανάλογα με τη χώρα), ενώ άλλες χώρες επιτρέπουν την υιοθεσία και από άγαμα άτομα (ανεξαρτήτως του σεξουαλικού τους προσανατολισμού).

Εντός του θεσμικού πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών και της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχει ένα θεμέλιο για το δικαίωμα υιοθεσίας των ομόφυλων ζευγαριών (Semenova, Kiseleva, Ilyashevich & Alisievich, 2015, Ayoub, 2015). Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι

το θεσμικό πλαίσιο παρέχει σε κάθε κράτος και στους νομοθέτες του το δικαίωμα να ερμηνεύουν τα διεθνή νομοθετικά πλαίσια, να εφαρμόζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και να υποστηρίζουν τις γενικές αρχές που περιγράφονται σε αυτά. Στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η νομική αναγνώριση και τα δικαιώματα υιοθεσίας δεν επεκτείνονται σε ομόφυλα ζευγάρια ή άτομα (Waaldijk, 2020, Dotti Sani & Quaranta, 2020, Takács et al., 2016). Αυτή η έλλειψη θεσμικής αναγνώρισης παραμένει ακόμη και σε περιπτώσεις όπου οι ομόφυλες σχέσεις αναγνωρίζονται και προστατεύονται επίσημα. Αντιθέτως, όσον αφορά την υιοθέτηση από μονογονεϊκή βάση, το νομικό πλαίσιο δεν επιβάλλει περιορισμούς με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου (Montero, 2014).

Σε πολλές δυτικές χώρες, η στάση απέναντι στον γάμο και την υιοθεσία των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων έχει εξελιχθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες, αντανακλώντας ευρύτερες αλλαγές προς τα δικαιώματα και την αποδοχή των ΛΟΑΤΚΙ. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, για παράδειγμα, αν και ιστορικά τα ομόφυλα ζευγάρια έχουν στερηθεί πολυάριθμων δικαιωμάτων βάσει του Συντάγματος των ΗΠΑ, συνιστούν από καιρό υπέρμαχοι της συνταγματικής ατομικής ελευθερίας. Η στάση απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια έχει γίνει όλο και πιο θετική, με έναν αυξανόμενο αριθμό πολιτειών να επιτρέπουν σε ζευγάρια του ίδιου φύλου να υιοθετούν από κοινού (Perry & Whitehead, 2015, Crehan, 2014, Rimalower & Caty 2009). Η απόφαση ορόσημο Obergefell εναντίον Hodges του Ανωτάτου Δικαστηρίου το 2015, η οποία νομιμοποίησε τους γάμους των ομοφυλόφιλων σε εθνικό επίπεδο, ενίσχυσε περαιτέρω τα δικαιώματα υιοθεσίας των ΛΟΑΤΚΙ επιβεβαιώνοντας την ίση αξιοπρέπεια των ομόφυλων ζευγαριών και των οικογενειών τους (Kaufman & Compton, 2021, Jaeger-Fine, 2019).

Ομοίως, χώρες όπως ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Αυστραλία έχουν κάνει βήματα προόδου στην αναγνώριση των δικαιωμάτων υιοθεσίας ατόμων και ζευγαριών ΛΟΑΤΚΙ (Perales et al., 2020, Kollman & Waites, 2016, McCutcheon & Morrison, 2015). Η νομοθεσία σε αυτές τις χώρες απαγορεύει τις διακρίσεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου στις διαδικασίες υιοθεσίας, διασφαλίζοντας ότι τα άτομα και τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ αξιολογούνται με βάση την ικανότητά τους να παρέχουν ένα αγαπημένο και σταθερό σπίτι και όχι με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου τους. Θα πρέπει να τονιστεί ότι ο Καναδάς ήταν μεταξύ των πρωτοπόρων χωρών που αναγνώρισε την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια ήδη από το 1999 (Smith, 2016, McCutcheon & Morrison, 2015, Bala & Ashbourne, 2011). Την κίνηση αυτή ακολούθησαν οι Κάτω Χώρες το 2001 και η Σουηδία το 2002 (Takács et al., 2016). Η νομοθεσία στο Ηνωμένο Βασίλειο, από την άλλη, αρχικά έδινε το δικαίωμα της υιοθεσίας μόνο σε παντρεμένα ζευγάρια και άγαμα άτομα (Tahmindjis, 2014). Ωστόσο, το 2002, με ψήφιση νόμου, επετράπη και σε ανύπαντρα ζευγάρια του ίδιου φύλου να μπορούν να υιοθετούν παιδιά (Kollman & Waites, 2016). Στη συνέχεια, η κυβέρνηση εφάρμοσε κανονισμούς

για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, με αποκορύφωμα τη θέσπιση του νόμου περί ισότητας το 2010.

Αντίθετα με τα παραδείγματα που προαναφέρθηκαν, πολλές χώρες, ιδιαίτερα στην Αφρική, τη Μέση Ανατολή και μέρη της Ασίας, διατηρούν νόμους και πολιτιστικές συμπεριφορές που είναι εχθρικές προς τα άτομα και τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ, θεωρώντας συχνά την ομοφυλοφιλία ως ανήθικη ή ταμπού (Lau, 2020, Costa & Shenkman, 2020, Fortier, 2019). Σε αυτές τις περιοχές, η υιοθεσία από άτομα και ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ είτε απαγορεύεται ρητά από το νόμο ή υπόκειται σε σημαντικό κοινωνικό στίγμα και διακρίσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ μπορεί να αντιμετωπίσουν νομικές κυρώσεις ή δίωξη απλώς και μόνο επειδή ήταν ανοιχτά σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου τους, πόσο μάλλον να προσπαθήσουν να υιοθετήσουν.

Ακόμη και σε περιοχές όπου η υιοθεσία από ΛΟΑΤΚΙ άτομα ή ζευγάρια είναι νόμιμη, οι προκλήσεις και οι ανισότητες εξακολουθούν να υφίστανται. Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, για παράδειγμα, άτομα και ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ μπορεί να αντιμετωπίσουν γραφειοκρατικά εμπόδια ή να αντιμετωπίσουν διακρίσεις από τις υπηρεσίες υιοθεσίας με θρησκευτικές πεποιθήσεις που αντιτίθενται στην υιοθεσία ομοφύλων (Goldberg, Frost, Miranda & Kahn, 2019). Επιπλέον, τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ μπορεί να αντιμετωπίσουν εμπόδια στην πρόσβαση σε αναπαραγωγικές τεχνολογίες όπως η εξωσωματική γονιμοποίηση ή η παρένθετη μητρότητα, γεγονός που περιπλέκει περαιτέρω την πορεία τους προς τη γονεϊκότητα (Park et al., 2016, Gates, 2015).

Στη Λατινική Αμερική, οι στάσεις και η νομοθεσία σχετικά με την υιοθεσία από ΛΟΑΤΚΙ άτομα ή ζευγάρια διαφέρουν πολύ από χώρα σε χώρα (Malta et al., 2019). Ενώ χώρες όπως η Αργεντινή και η Ουρουγουάη έχουν ψηφίσει προοδευτικούς νόμους που επιτρέπουν ρητά στα ομόφυλα ζευγάρια να υιοθετούν (Villar et al., 2019), άλλες, όπως η Χιλή και το Περού, έχουν πιο συντηρητική στάση απέναντι στα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ και στην υιοθεσία (Paradela-López, Antón & Jima-González, 2023). Αντίστοιχα, στην Ασία, χώρες όπως η Ταϊβάν και το Ισραήλ έχουν λάβει μέτρα για να αναγνωρίσουν τα δικαιώματα υιοθεσίας ατόμων και ζευγαριών ΛΟΑΤΚΙ (Chen-Dedman, 2022, Triger, 2021), ενώ άλλες, όπως η Κίνα και η Σιγκαπούρη, διατηρούν πιο περιοριστικές πολιτικές (Wang et al., 2019, Mathews, Lim & Selvarajan, 2019). Στην Κίνα, για παράδειγμα, τα ομόφυλα ζευγάρια δεν αναγνωρίζονται νομικά και τα άγαμα ΛΟΑΤΚΙ άτομα μπορεί να αντιμετωπίσουν προκλήσεις στην υιοθεσία λόγω των κοινωνικών κανόνων και των γραφειοκρατικών φραγμών.

Συμπερασματικά, ενώ ορισμένες χώρες έχουν κάνει σημαντικά βήματα στην αναγνώριση των δικαιωμάτων υιοθεσίας ατόμων και ζευγαριών ΛΟΑΤΚΙ, άλλες συνεχίζουν να υποστηρίζουν νόμους και συμπεριφορές που εισάγουν διακρίσεις. Οι προσπάθειες για την προώθηση των δικαιωμάτων υιοθεσίας των ΛΟΑΤΚΙ πρέπει να αντιμετωπίσουν αυτές τις ανισότητες και να

εργαστούν για τη δημιουργία ενός πιο περιεκτικού και δίκαιου παγκόσμιου τοπίου για τις οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ.

2.2. Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα

Η υιοθεσία, μια πράξη βαθιά ανθρώπινη, είναι συνυφασμένη με περίπλοκες νομικές και κοινωνικές δυναμικές, ειδικά όσον αφορά τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ. Στην Ελλάδα, όπως και σε πολλές χώρες, οι στάσεις και η νομοθεσία απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ άτομα σχετικά με την υιοθεσία έχουν υποστεί σημαντικές αλλαγές με τα χρόνια, αντανακλώντας τις ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές και νομικές μεταρρυθμίσεις στην κατανόηση και την αποδοχή των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ. Ιστορικά, η Ελλάδα έχει επηρεαστεί από συντηρητικούς κοινωνικούς κανόνες, που έχουν τις ρίζες τους στον Ορθόδοξο Χριστιανισμό, οι οποίοι συχνά έχουν θέσει προκλήσεις για τα άτομα και τις οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ (Zervoulis, 2016). Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, έχουν σημειωθεί αξιοσημείωτες εξελίξεις στα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ, συμπεριλαμβανομένου του τομέα της υιοθεσίας.

Για να κατανοήσουμε το σημερινό τοπίο, είναι απαραίτητο να εμβαθύνουμε στο ιστορικό πλαίσιο. Οι παραδοσιακές οικογενειακές αξίες της Ελλάδας, βαθιά ριζωμένες στον πολιτισμό και τη θρησκεία της, έχουν διαμορφώσει ιστορικά τις στάσεις της κοινωνίας απέναντι στα άτομα και τις οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ. Ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός, η κυρίαρχη θρησκεία στην Ελλάδα, έχει δώσει παραδοσιακά έμφαση στις παραδοσιακές οικογενειακές δομές, οι οποίες περιλαμβάνουν τον ετεροφυλόφιλο γάμο και την τεκνοποίηση (Βέβη & Σαμούρη, 2018, Παπαγεωργίου, 2017). Ως αποτέλεσμα, τα άτομα και οι οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ αντιμετωπίζουν συχνά το στίγμα και τις διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων των νομικών φραγμών στην υιοθεσία.

Μέχρι σχετικά πρόσφατα, η ελληνική νομοθεσία δεν όριζε ρητά τα δικαιώματα των ατόμων ή ζευγαριών ΛΟΑΤΚΙ σχετικά με την υιοθεσία. Ωστόσο, η απουσία νομικών διατάξεων, οι κοινωνικές συμπεριφορές και οι άτυπες πρακτικές συχνά δυσκόλευαν τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα να επιδιώξουν την υιοθεσία, καθώς είχαν περιορισμένη πρόσβαση σε διαδικασίες υιοθεσίας και νομική αναγνώριση ως γονείς (Κοκκάλα, Κυριαζοπούλου & Σακελλαρίδου, 2023). Οι διακρίσεις και το στίγμα, τόσο στους θεσμούς όσο και στην κοινωνία γενικότερα, συνέτειναν περαιτέρω τους αγώνες τους, καλλιεργώντας ένα περιβάλλον αποκλεισμού και περιθωριοποίησης.

Ωστόσο, οι κοινωνικές συμπεριφορές άρχισαν να αλλάζουν στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, υποκινούμενες από την εγχώρια και διεθνή πίεση για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ. Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981 επέφερε αυξημένο έλεγχο των νομικών πλαισίων της, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα

και την ισότητα. Επιπλέον, τα κινήματα βάσης και οι προσπάθειες υπεράσπισης στην Ελλάδα πίεσαν για νομικές μεταρρυθμίσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ, συμπεριλαμβανομένης της υιοθεσίας.

Το σημείο καμπής ήρθε με τις νομικές μεταρρυθμίσεις τη δεκαετία του 2010 με στόχο την αντιμετώπιση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας. Με τον Νόμο 3896/2010, εξισώθηκε οποιαδήποτε διάκριση υπήρχε με βάση το φύλο. Το 2015, η Ελλάδα εισήγαγε τον Νόμο 4356/2015 (ΦΕΚ 181/Α/24-12-2015) που αναγνώριζε τα σύμφωνα συμβίωσης για ομόφυλα ζευγάρια, παρέχοντάς τους νομική αναγνώριση και ορισμένα δικαιώματα που προηγουμένως διατηρούσαν μόνο τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια, σε τομείς όπως η κληρονομιά, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και η υγειονομική περίθαλψη (Μαργαρίτης & Τουρνάκη, 2021). Η αναγνώριση ακολούθησε λόγω της καταδίκης της Ελλάδας το 2013 από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, λόγω της εισαγωγής αυτού του δικαιώματος το 2008 αποκλειστικά για τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια (Στεφανίδου, 2016). Αν και τα δικαιώματα υιοθεσίας και αναδοχής τέκνων δεν περιλαμβάνονταν ρητά σε αυτό το στάδιο, αυτή η νομική αναγνώριση σηματοδότησε ένα σημαντικό βήμα προόδου για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ στην Ελλάδα και άνοιξε το δρόμο για περαιτέρω προόδους με μια απομάκρυνση από τους συντηρητικούς κανόνες που διέπουν από καιρό τα κοινωνικά και νομικά τοπία (Κοκκάλα, Κυριαζοπούλου & Σακελλαρίδου, 2023).

Μετά τη νομιμοποίηση των συμφώνων συμβίωσης, οι συζητήσεις γύρω από τα δικαιώματα υιοθεσίας για άτομα και ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ κέρδισαν έλξη. Ενώ υπήρχε ισχυρή αντίθεση από συντηρητικές ομάδες και ορισμένους θρησκευτικούς ηγέτες, υπήρχε επίσης αυξανόμενη υποστήριξη για την επέκταση των δικαιωμάτων υιοθεσίας σε οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ. Οι συνήγοροι υποστήριξαν ότι η άρνηση του δικαιώματος υιοθεσίας σε άτομα ΛΟΑΤΚΙ ήταν μια μορφή διάκρισης και αντίκειται στις αρχές της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το 2018, η Ελλάδα έκανε ένα σημαντικό βήμα προς τους νόμους υιοθεσίας για τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ. Με τον Νόμο 4538/2018, τροποποίησε τους υφιστάμενους νόμους περί υιοθεσίας για να επιτρέψει σε ζευγάρια του ίδιου φύλου που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης να γίνονται ανάδοχοι γονείς (ΦΕΚ 85/Α/16-05-2018). Αν και δεν ισοδυναμεί με πλήρη δικαιώματα υιοθεσίας, αυτό σηματοδότησε μια σημαντική πρόοδο, δίνοντας στα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ την ευκαιρία να παρέχουν φροντίδα και υποστήριξη σε ευάλωτα παιδιά στο πλαίσιο του συστήματος ανάδοχης φροντίδας. Αυτή η νομοθετική ανακάλυψη αντανάκλασε την αυξανόμενη αποδοχή των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων και οικογενειών στην ελληνική κοινωνία, αμφισβητώντας παγιωμένες προκαταλήψεις και διευρυνόμενες αντιλήψεις για την οικογένεια.

Ωστόσο, παρά τις νομικές εξελίξεις, τα πλήρη δικαιώματα υιοθεσίας για άτομα και ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ παρέμειναν ένα επίμαχο ζήτημα. Συντηρητικές φατρίες, συμπεριλαμβανομένων θρησκευτικών ομάδων και παραδοσιακών πολιτικών, αντιτάχθηκαν στη χορήγηση δικαιωμάτων

υιοθεσίας σε άτομα ΛΟΑΤΚΙ, επικαλούμενοι ανησυχίες για τις οικογενειακές αξίες και την ευημερία των παιδιών. Αυτές οι συζητήσεις υπογράμμισαν τις συνεχιζόμενες εντάσεις μεταξύ προοδευτικών μεταρρυθμίσεων και συντηρητικών ιδεολογιών, αντανakλώντας ευρύτερους κοινωνικούς διαχωρισμούς. Επιπλέον, το πολιτικό τοπίο της Ελλάδας μπορεί να επηρεάσει την εφαρμογή και την επιβολή της νομοθεσίας. Αλλαγές στην κυβέρνηση ή αλλαγές στην κοινή γνώμη μπορεί να επηρεάσουν την πρόοδο των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ, οδηγώντας σε πιθανές οπισθοδρομήσεις ή προκλήσεις στο μέλλον. Ως εκ τούτου, η συνεχής υπεράσπιση και ο ακτιβισμός είναι ουσιαστικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι τα άτομα και οι οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ μπορούν να ασκήσουν πλήρως τα δικαιώματά τους και να ζουν χωρίς διακρίσεις.

Τον Φεβρουάριο του 2024, η Ελλάδα με την υπερψήφιση του νομοσχεδίου «Ισότητα στον πολιτικό γάμο, τροποποίηση του Αστικού Κώδικα και άλλες διατάξεις», έγινε η 37^η χώρα στον κόσμο και η πρώτη ορθόδοξη χώρα που αναγνώρισε την ισότητα του γάμου των ομόφυλων ζευγαριών (ΦΕΚ Α 27 - 16.02.2024). Το νομοσχέδιο αυτό συνιστά μια σημαντική εξέλιξη στα δικαιώματα υιοθεσίας των ΛΟΑΤΚΙ, καθώς πλέον επιτρέπεται η από κοινού τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, η τεκνοθεσία παιδιού του άλλου συντρόφου σε ομόφυλα ζευγάρια καθώς και η τεκνοθεσία παιδιών από ΛΟΑΤ πρόσωπα. Ωστόσο, ζητήματα πρόσβασης σε εξωσωματική γονιμοποίηση για ζευγάρια λεσβιών, όπως και ζητήματα παρένθετης μητρότητας για ζευγάρια ομοφυλόφιλων ανδρών βρίσκονται ακόμη υπό συζήτηση. Αυτή η απόφαση αντιπροσωπεύει μια σημαντική νίκη για τους υποστηρικτές των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ, επιβεβαιώνοντας την αρχή της ισότητας και της μη διάκρισης στις διαδικασίες υιοθεσίας.

Παρά αυτές τις νομικές εξελίξεις, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την εφαρμογή και την αποδοχή των δικαιωμάτων υιοθεσίας ΛΟΑΤΚΙ στην Ελλάδα. Οι διακρίσεις και οι προκαταλήψεις κατά των ατόμων και των οικογενειών ΛΟΑΤΚΙ παραμένουν εδραιωμένες σε ορισμένα τμήματα της κοινωνίας, εμποδίζοντας την πλήρη ενσωμάτωση και αποδοχή τους. Επιπλέον, γραφειοκρατικά εμπόδια και θεσμικές προκαταλήψεις μπορεί να εμποδίσουν την πρόσβαση των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων στις διαδικασίες υιοθεσίας, διαιωνίζοντας τις ανισότητες εντός του συστήματος.

Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, απαιτούνται ολοκληρωμένα μέτρα για την προώθηση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ και της ισότητας στις διαδικασίες υιοθεσίας. Αυτό περιλαμβάνει εκστρατείες εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης για την καταπολέμηση των προκαταλήψεων και την προώθηση της αποδοχής διαφορετικών οικογενειακών δομών. Επιπλέον, οι νομικές μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να στοχεύουν στην άρση των φραγμών που εισάγουν διακρίσεις και στη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων και ζευγαριών στις διαδικασίες υιοθεσίας.

Κεφάλαιο 3^ο: Η ανατροφή παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια

3.1. Τύποι ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριών ως γονείς

Η εξερεύνηση των διαφορετικών τύπων ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριών ως γονείς αποκαλύπτει μια πλούσια ταπετσαρία αγάπης, δέσμευσης και σύνδεσης. Τα ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρια γονέων αντιπροσωπεύουν ένα διαφορετικό φάσμα οικογενειακών δομών και δυναμικών, το καθένα με τα δικά του μοναδικά χαρακτηριστικά, υπόβαθρο και εμπειρίες (Costa & Bidell, 2017). Αν και είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι κάθε οικογένεια είναι μοναδική και δεν μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σωστά, υπάρχουν αρκετοί συνηθισμένοι τύποι ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριών γονέων που θα αναλυθούν παρακάτω.

Υπάρχει πληθώρα τρόπων μέσω των οποίων δύο άτομα του ίδιου φύλου προσελκύονται και συναποφασίζουν για τη δημιουργία οικογένειας, μέσα από ένα μίγμα διαφορετικών μεθόδων σύλληψης και τεκνοθεσίας. Κάποια παραδείγματα που αποτελούν ομόφυλα ζευγάρια είναι: μια ανύπαντρη λεσβία που έχει παιδιά από προηγούμενη ετεροφυλόφιλη σχέση, μια συμφωνία συνεργασίας μεταξύ ενός ζευγαριού λεσβιών και ενός γκέι ζεύγους ανδρών, ένα γκέι ζεύγος ανδρών που αποφασίζει να προχωρήσει στη δημιουργία οικογένειας με την απόκτηση παιδιών μέσω παρένθετης μητρότητας, όπως και ένας αμφιφυλόφιλος (bisexual) άνδρας που προχωρά στην απόκτηση παιδιών με μια ετεροφυλόφιλη γυναίκα (Crouch, McNair, Waters, & Power, 2013). Υπάρχουν αρκετές χώρες όπως οι ΗΠΑ όπου παρατηρείται αύξηση στις θετικές στάσεις και αντιλήψεις σε μειονότητες σεξουαλικών ταυτοτήτων (Averett & Hedge, 2012).

Ο πρώτος και ίσως ο πιο γνωστός τύπος γονεϊκού ζευγαριού της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ είναι τα ομόφυλα ζευγάρια, που αποτελούνται από δύο άτομα του ίδιου φύλου (γκέι ζευγάρια ή λεσβιακά ζευγάρια) που βρίσκονται σε ρομαντική σχέση και μεγαλώνουν μαζί παιδιά (Patterson, 2019; Mallon, 2013). Όπως κάθε ζευγάρι, τα ομόφυλα ζευγάρια μοιράζονται συναισθηματική οικειότητα, υποστήριξη και στοργή, χτίζοντας μαζί ζωές βασισμένες σε κοινές εμπειρίες και αξίες και δημιουργώντας δεσμούς που βασίζονται στην αγάπη και τον αμοιβαίο σεβασμό (de Lira & de Morais, 2020). Τα ομόφυλα ζευγάρια μπορούν να γίνουν γονείς με διάφορους τρόπους, όπως η ετεροφυλοφιλική σεξουαλική επαφή (με προηγούμενη σχέση), η υιοθεσία, η αναδοχή, η παρένθετη μητρότητα ή οι τεχνολογίες υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, όπως η εξωσωματική γονιμοποίηση (Takács et al., 2016, Gates, 2015). Αυτές οι οικογένειες αντιμετωπίζουν συχνά μοναδικές προκλήσεις που σχετίζονται με τη νομική αναγνώριση, την κοινωνική αποδοχή και την πρόσβαση σε υπηρεσίες αναπαραγωγής.

Ένας άλλος τύπος είναι τα τρανσέξουαλ ζευγάρια γονέων, που περιλαμβάνουν άτομα των οποίων η ταυτότητα φύλου διαφέρει από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση (Manning, 2019). Τα διεμφυλικά άτομα, που γίνονται γονείς πριν ή μετά τη μετάβαση, μπορούν να σχηματίσουν ζευγάρια γονέων. Αυτό μπορεί να γίνει είτε από έναν τρανσέξουαλ άνδρα που μένει έγκυος και γεννά, είτε από μια τρανσέξουαλ γυναίκα που γίνεται πατέρας πριν από τη μετάβαση είτε από ένα μη δυαδικό άτομο που υιοθετεί ή γίνεται ανάδοχος παιδιού (Tornello, Riskind & Babić, 2019, Tornello & Bos, 2017). Οι διεμφυλικοί γονείς περιηγούνται σε πολύπλοκα ζητήματα που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου, τη νομική αναγνώριση και τη δυναμική της οικογένειας, αμφισβητώντας συχνά τις παραδοσιακές έννοιες της γονεϊκότητας και των ρόλων του φύλου. Ωστόσο, βιώνουν επίσης βαθιά αγάπη και σύνδεση, υπερβαίνοντας τις ταμπέλες και τα στερεότυπα.

Άλλος τύπος ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριού γονέων συνιστούν τα αμφιφυλόφιλα ή πανσεξουαλικά άτομα. Στα αμφιφυλόφιλα ζευγάρια υπάρχει τουλάχιστον ένα άτομο που έλκεται και από τα δύο φύλα. Στα πανσεξουαλικά ζευγάρια υπάρχει τουλάχιστον ένα άτομο που έλκεται από άτομα ανεξάρτητα από το φύλο τους. Αυτά τα ζευγάρια μπορεί να έχουν βιολογικά παιδιά από προηγούμενες σχέσεις, να υιοθετούν παιδιά μαζί ή να χρησιμοποιούν τεχνολογίες υποβοηθούμενης αναπαραγωγής για να συλλάβουν (Estrellado et al., 2021, Costa & Shenkman, 2020, Pepping et al., 2020). Οι αμφιφυλόφιλοι και οι πανσεξουαλικοί γονείς μπορεί να αντιμετωπίσουν στίγμα και παρανοήσεις που σχετίζονται με τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό, συμπεριλαμβανομένων των υποθέσεων σχετικά με την πιστότητά τους ή τις ικανότητές τους ως γονείς. Αμφισβητούν την έννοια της δυαδικής σεξουαλικότητας, αγκαλιάζοντας τη ρευστότητα της έλξης. Οι σχέσεις τους χαρακτηρίζονται από διαφάνεια, αποδοχή και διαφορετικότητα.

Τα πολυσυντροφικά ή μη μονογαμικά ζευγάρια αποτελούν έναν ακόμη τύπο ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριού γονέων, όπου τα άτομα έχουν πολλούς ρομαντικούς ή σεξουαλικούς συντρόφους. Αυτά τα ζευγάρια μπορεί να περιλαμβάνουν άτομα οποιουδήποτε σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου (Klesse, 2019). Οι πολυσυντροφικές οικογένειες περιλαμβάνουν συνήθως παιδιά από προηγούμενες σχέσεις ή άλλους συντρόφους, καθώς και συμφωνίες συγγονικής μέριμνας όπου περισσότεροι από δύο ενήλικες μοιράζονται τις γονικές ευθύνες (Matsumura, 2021, Klesse, 2019, Abraham, 2017). Αυτές οι οικογένειες αμφισβητούν τους παραδοσιακούς κανόνες της μονογαμίας και την πυρηνική οικογενειακή δομή, δίνοντας έμφαση στην επικοινωνία, τη συναίνεση και την αμοιβαία υποστήριξη.

Ακόμη, ένας αρκετά ιδιαίτερος τύπος ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριού γονέων είναι η συν-γονεϊκότητα από άτομα Κουίρ (Queer Co-Parenting), όπου τα άτομα δεν έχουν ρομαντική σχέση αλλά επιλέγουν να μεγαλώσουν ένα παιδί μαζί. Τα ζευγάρια αυτά μπορεί να αποτελούνται από φίλους,

αδέρφια ή γνωστούς που μοιράζονται την επιθυμία να αναθρέψουν και να στηρίξουν ο ένας τον άλλον στην ανατροφή ενός παιδιού (Heston, 2019).

Τέλος, μία άλλη μορφή είναι τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα που είναι μονογονείς από επιλογή ή περίπτωση, σχηματίζοντας μονογονεϊκές οικογένειες. Αυτός ο τύπος περιλαμβάνει άτομα που επιλέγουν να υιοθετήσουν ή να συλλάβουν παιδιά μέσω τεχνολογιών υποβοηθούμενης αναπαραγωγής ως μονογονείς, καθώς και εκείνα που γίνονται μόνοι γονείς λόγω διαζυγίου, χωρισμού ή θανάτου του συντρόφου τους (Lee, 2017, Kinkler, 2015, Moore & Stambolis-Ruhstorfer, 2013). Οι άγαμοι ΛΟΑΤΚΙ γονείς αντιμετωπίζουν μοναδικές προκλήσεις που σχετίζονται με την εξισορρόπηση των γονεϊκών ευθυνών, την πλοήγηση στα νομικά και κοινωνικά συστήματα και την εύρεση δικτύων υποστήριξης.

Συνολικά, τα ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρια γονέων περιλαμβάνουν μια πλούσια ταπετσαρία οικογενειακών δομών και εμπειριών, αμφισβητώντας τους παραδοσιακούς κανόνες και προάγοντας τη διαφορετικότητα, την αποδοχή και την αγάπη. Αναγνωρίζοντας τη διαφορετικότητα στις ΛΟΑΤΚΙ οικογένειες, μπορούμε να προωθήσουμε την ισότητα, την ένταξη και την υποστήριξη για όλες τις οικογένειες, ανεξάρτητα από τη σύνθεση ή την ταυτότητά τους.

3.2. Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρια

Η ανατροφή των παιδιών είναι ένα μνημειώδες ταξίδι, γεμάτο χαρές, προκλήσεις και αμέτρητες αποφάσεις για κάθε ζευγάρι, ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Ωστόσο, για τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ, αυτό το ταξίδι συχνά περιλαμβάνει μοναδικά εμπόδια και εμπειρίες που πηγάζουν από τις κοινωνικές συμπεριφορές, τους νομικούς περιορισμούς και τη προσωπική δυναμική. Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί για την αναγνώριση και την υποστήριξη των διαφορετικών μορφών οικογενειών, οι γονείς ΛΟΑΤΚΙ εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διάφορες προκλήσεις στην ανατροφή των παιδιών, από νομικές μάχες μέχρι την αντιμετώπιση του κοινωνικού στίγματος. Σε αυτή την ενότητα, θα διερευνήσουμε αυτές τις προκλήσεις σε βάθος, εξετάζοντας το νομικό τοπίο, την κοινωνική δυναμική και τις ψυχολογικές επιπτώσεις για τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ που ξεκινούν το ταξίδι της γονεϊκότητας.

Μία από τις κύριες προκλήσεις για τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ περιστρέφεται γύρω από τη νομική αναγνώριση και τα δικαιώματα σχετικά με τη γονεϊκότητα. Σε πολλά μέρη του κόσμου, ο γάμος των ομοφυλόφιλων παραμένει παράνομος ή μη αναγνωρισμένος, στερώντας στα ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρια βασικές νομικές προστασίες και οφέλη που απολαμβάνουν τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια (Brandão, 2022, Waaldijk, 2020). Αυτή η έλλειψη αναγνώρισης επηρεάζει τομείς όπως τα γονεϊκά

δικαιώματα, τα κληρονομικά δικαιώματα και την επιμέλεια, δημιουργώντας σημαντικά εμπόδια για τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ που επιθυμούν να δημιουργήσουν οικογένεια (NeJaime, 2017). Ακόμη και σε περιοχές όπου ο γάμος ομοφύλων είναι νόμιμος, υπάρχουν εμπόδια στην υιοθεσία, στην ανάδοχη φροντίδα, στην παρένθετη μητρότητα και στις τεχνολογίες υποβοηθούμενης αναπαραγωγής (Brandão, 2022, Waaldijk, 2020, Park et al., 2016, Gates, 2015). Τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ αντιμετωπίζουν γραφειοκρατικά εμπόδια, καθυστερήσεις και πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις όταν προσπαθούν να δημιουργήσουν οικογένεια ή να εξασφαλίσουν νομική αναγνώριση για τους γονεϊκούς τους ρόλους (Park et al., 2016, Gates, 2015). Οι υπηρεσίες υιοθεσίας, για παράδειγμα, μπορεί να έχουν προκαταλήψεις κατά της τοποθέτησης παιδιών σε οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ, επικαλούμενες θρησκευτικές ή ηθικές αντιρρήσεις (Spoto, 2021).

Επιπλέον, το κόστος και η προσβασιμότητα σε τεχνολογίες υποβοηθούμενης αναπαραγωγής μπορεί να θέσει σημαντικές προκλήσεις για τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ που επιθυμούν να αποκτήσουν βιολογικά παιδιά. Οι θεραπείες γονιμότητας όπως η εξωσωματική γονιμοποίηση ή η παρένθετη μητρότητα μπορεί να είναι απαγορευτικά δαπανηρές, ιδιαίτερα εάν δεν καλύπτονται από ασφάλιση ή δημόσια συστήματα υγειονομικής περίθαλψης (Riskind, Patterson & Nosek, 2013). Επιπλέον, ορισμένες κλινικές γονιμότητας ενδέχεται να αρνηθούν τις υπηρεσίες τους σε άτομα ή ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ με βάση προσωπικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις, περιορίζοντας περαιτέρω τις επιλογές τους για τη δημιουργία οικογένειας (Park et al., 2016, Gates, 2015).

Τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ αντιμετωπίζουν συχνά διάχυτο κοινωνικό στίγμα και διακρίσεις, οι οποίες μπορεί να εκδηλωθούν με διάφορες μορφές, όπως η λεκτική παρενόχληση, η σωματική βία και η θεσμοθετημένη προκατάληψη, κάτι που συνιστά τρομέρη πρόκληση για τους ΛΟΑΤΚΙ γονείς και τα παιδιά τους (Farr & Vázquez, 2020, Pistella et al., 2018, Prendergast, & MacPhee, 2018, Schumm, 2016). Παρά την αυξανόμενη αποδοχή των διαφορετικών οικογενειακών δομών, η προκατάληψη και η άγνοια επιμένουν σε πολλές κοινωνίες, οδηγώντας σε περιθωριοποίηση και αποκλεισμό από διάφορες κοινωνικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές σφαίρες. Οι ΛΟΑΤΚΙ γονείς μπορεί να αντιμετωπίσουν κρίση, αποκλεισμό ή παρενόχληση από συγγενείς, φίλους, γνωστούς, γείτονες ή ακόμα και από εκπαιδευτικούς. Τα παιδιά γονέων ΛΟΑΤΚΙ μπορεί επίσης να αντιμετωπίσουν εκφοβισμό ή διακρίσεις στο σχολείο, επηρεάζοντας τη συναισθηματική τους ευεξία και την αίσθηση του ανήκειν (Badgett, 2020, Laff & Ruiz, 2019, Shelton, 2013).

Ακόμη, τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ και τα παιδιά τους αντιμετωπίζουν συχνά ανισότητες στην υγειονομική περίθαλψη όσον αφορά την πρόσβαση και τη θεραπεία. Οι πάροχοι υγειονομικής περίθαλψης μπορεί να μην έχουν πολιτιστική επάρκεια ή ευαισθησία στις μοναδικές ανάγκες των ΛΟΑΤΚΙ οικογενειών, με αποτέλεσμα την ανεπαρκή φροντίδα, τις διακρίσεις ή ακόμα και την άρνηση θεραπείας με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου (Coulter-

Thompson, 2023, Zucker, 2023, Lee & Kanji, 2017, Dotolo, 2017, Brandes, 2014). Η πρόσβαση σε επιβεβαιωμένη υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ψυχολογικής υποστήριξης τόσο για τους γονείς όσο και για τα παιδιά, είναι ζωτικής σημασίας για την ευημερία των ΛΟΑΤΚΙ οικογενειών.

Επιπλέον, τα ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρια μπορεί να αντιμετωπίσουν την πολυπλοκότητα του να εξηγήσουν τη δομή της οικογένειάς τους στα παιδιά τους και σε άλλους. Μπορεί να προκύψουν ερωτήσεις σχετικά με τη σύλληψη, την ανωνυμία του δότη ή την απουσία βιολογικού γονέα, που απαιτούν προσεκτικές και κατάλληλες για την ηλικία απαντήσεις. Η διεξαγωγή αυτών των συνομιλιών ενισχύοντας παράλληλα την αίσθηση της υπερηφάνειας, του ανήκειν και της κατανόησης της διαφορετικότητας μπορεί να είναι προκλητική αλλά απαραίτητη για τους ΛΟΑΤΚΙ γονείς.

Θρησκευτικοί και πολιτισμικοί παράγοντες μπορεί επίσης να δημιουργήσουν προκλήσεις για τους ΛΟΑΤΚΙ γονείς και τα παιδιά τους, ιδιαίτερα σε κοινότητες όπου οι παραδοσιακές πεποιθήσεις συγκρούονται με τις ΛΟΑΤΚΙ ταυτότητες (Brennan & Macleod, 2017). Η απόρριψη της οικογένειας, ο εξοστρακισμός ή η πίεση για συμμόρφωση με ετεροτυπικά πρότυπα μπορεί να επηρεάσουν την οικογενειακή γαλήνη, την ψυχική υγεία και την ευημερία των ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριών και των παιδιών τους. Η εύρεση υποστηρικτικών κοινοτήτων, μπορεί να προσφέρει ζωτικούς πόρους και ανθεκτικότητα στις οικογένειες που αντιμετωπίζουν αυτές τις προκλήσεις.

Οι τρανσέξουαλ και οι μη δυαδικοί γονείς αντιμετωπίζουν πρόσθετα εμπόδια και περιπλοκές στην ανατροφή των παιδιών. Η τρανσφοβία στην κοινωνία και στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης μπορούν να επηρεάσουν την πρόσβασή τους σε πόρους και σε υποστήριξη και την νομική αναγνώριση τους ως γονείς. Οι υποθέσεις σχετικά με τους ρόλους και τις ταυτότητες των φύλων μπορεί επίσης να επηρεάσουν τις στάσεις της κοινωνίας απέναντι στις γονεϊκές τους ικανότητες και τη δυναμική της οικογένειας, οδηγώντας τους σε πρόσθετα επίπεδα προκατάληψης και παρεξήγησης (Worthen & Herbolsheimer, 2022, Riggs, Hines, Pearce, Pfeffer & White, 2021, Manning, 2019).

Επιπλέον, οι ΛΟΑΤΚΙ οικογένειες μπορεί να αντιμετωπίσουν νομικά εμπόδια και προκλήσεις όταν ταξιδεύουν ή μετακομίζουν σε χώρες ή περιοχές που δεν αναγνωρίζουν τις οικογενειακές τους σχέσεις (McPhail, McNulty & Hutchings, 2016). Για παράδειγμα, ένα παιδί που αναγνωρίζεται νομικά ως παιδί μίας ΛΟΑΤΚΙ οικογένειας σε μια χώρα μπορεί να μην αντιμετωπίζεται με το ίδιο νομικό καθεστώς σε μια άλλη. Ζητήματα όπως οι κανονισμοί για τα διαβατήρια, οι νόμοι για τη μετανάστευση ή οι απαιτήσεις γονικής συναίνεσης για ιατρική περίθαλψη μπορεί να περιπλέξουν ένα ταξίδι ή τη διαμονή για τους ΛΟΑΤΚΙ γονείς και τα παιδιά τους (McPhail, McNulty & Hutchings, 2016). Αυτή η έλλειψη νομικής ομοιομορφίας μπορεί να δημιουργήσει αβεβαιότητα και άγχος στις οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ, επηρεάζοντας την ικανότητά τους

να λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση και άλλες βασικές πτυχές της ανατροφής των παιδιών τους.

Τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ, συμπεριλαμβανομένων των ζευγαριών, βιώνουν συχνά διακρίσεις στην απασχόληση και οικονομική ανισότητα (White, Sepúlveda & Patterson, 2021, Badgett, 2020, Schneebaum & Badgett, 2019). Οι διακρίσεις στο χώρο εργασίας με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια εργασίας, χαμηλότερους μισθούς και περιορισμένες ευκαιρίες επαγγελματικής ανέλιξης. Η οικονομική ανισότητα επηρεάζει την πρόσβαση των ΛΟΑΤΚΙ ζευγαριών και σε στέγαση, δάνεια και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Η οικονομική ανισότητα συνιστά για ένα ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρι όχι μόνο αποτρεπτικό παράγοντα για την δημιουργία ενός σπιτιού, αλλά αποθαρρύνει κιόλας τα ζευγάρια από την γονεϊκότητα, καθώς δεν μπορούν να είναι σίγουροι ότι μπορούν να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για τα παιδιά τους. Επιπρόσθετα, στις υπηρεσίες υιοθεσίας, οι εν δυνάμει θετοί και ανάδοχοι γονείς πρέπει να αποδείξουν την οικονομική τους σταθερότητα για να θεωρηθούν κατάλληλοι υποψήφιοι (Slauson-Blevins & Park, 2016).

Επιπρόσθετα, σε πολλές δικαιοδοσίες, τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ στερούνται νομικής προστασίας που τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια συχνά θεωρούν δεδομένη (Mrsevic, 2022, Kennedy & Dalla, 2020). Χωρίς ολοκληρωμένους νόμους κατά των διακρίσεων και νομικές εγγυήσεις, τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα είναι ευάλωτα σε διακρίσεις στη στέγαση, στην απασχόληση, στην υγειονομική περίθαλψη και σε άλλους τομείς της ζωής. Αυτή η νομική ανασφάλεια μπορεί να υπονομεύσει τη σταθερότητα και την ασφάλεια των σχέσεων ΛΟΑΤΚΙ, αφήνοντας τα ζευγάρια ευάλωτα στην εκμετάλλευση ή στην κακομεταχείριση.

Παρά τις προκλήσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ επιδεικνύουν αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα και δύναμη απέναντι στις αντιξοότητες. Οι υποστηρικτικές κοινότητες και οι οργανώσεις υπεράσπισης διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην παροχή αλληλεγγύης, πόρων και αίσθησης του ανήκειν τόσο στα ΛΟΑΤΚΙ άτομα όσο και στα ζευγάρια. Ο ακτιβισμός και οι προσπάθειες υπεράσπισης της κοινότητας συνεχίζουν να πιέζουν για νομικές μεταρρυθμίσεις, κοινωνική ένταξη και πολιτιστικές αλλαγές, αμφισβητώντας νόμους και συμπεριφορές που εισάγουν διακρίσεις, ενώ ενθαρρύνουν τη μεγαλύτερη αποδοχή και επιβεβαίωση των ΛΟΑΤΚΙ ταυτοτήτων.

Συμπερασματικά, η ανατροφή των παιδιών από ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρια περιλαμβάνει την αντιμετώπιση μυριάδων προκλήσεων, από νομικούς φραγμούς και κοινωνικό στίγμα έως προσωπικές και συναισθηματικές πολυπλοκότητες. Με την πρόωθηση πολιτικών χωρίς αποκλεισμούς, την αμφισβήτηση των διακρίσεων και την αποδοχή των διαφορετικών οικογενειακών δομών, μπορούμε να δημιουργήσουμε έναν κόσμο όπου όλες οι οικογένειες,

ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου, αναγνωρίζονται και υποστηρίζονται.

3.3. Έρευνες σε σχέση με τα αποτελέσματα στην ανάπτυξη των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια

Μελέτες που έγιναν σε παγκόσμια κλίμακα έχουν δείξει ότι τα τέκνα ομόφυλων ζευγαριών δεν αντιμετωπίζουν κανένα μειονέκτημα σε σύγκριση με εκείνα που μεγαλώνουν από ετεροφυλόφιλα ζευγάρια όσον αφορά την ψυχική ευεξία, τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, τα ακαδημαϊκά επιτεύγματα και άλλους δείκτες που σχετίζονται με την επιτυχία (Mazrekaj et al., 2020, Bos et al., 2016, Schumm, 2016, Allen, 2015, Fedewa et al., 2015). Ακόμη, η ψυχολογική και κοινωνική τους ανάπτυξη, καθώς και η προσαρμοστικότητα τους στο οικογενειακό περιβάλλον, είναι εφάμιλλη με των τέκνων που μεγαλώνουν από ετεροφυλόφιλους γονείς (Knight et al., 2017, Farr, Oakley & Ollen, 2016, Bos & Sandfort, 2010).

Σε έρευνα τους, οι Bos, Van Gelderen και Gartrell (2015) ανακάλυψαν θετικές σχέσεις γονέα-παιδιού και στις περιπτώσεις λεσβιακών οικογενειών και σε εκείνες με ετεροφυλόφιλους γονείς. Αυτές οι σχέσεις συσχετίστηκαν με την ψυχολογική ευεξία των παιδιών, με ένα ελαφρώς υψηλότερο επίπεδο ψυχολογικής ευεξίας να παρατηρείται στα παιδιά που ανατρέφονται από λεσβιακά ζευγάρια. Επιπρόσθετα, τα ευρήματα της μελέτης αυτής ανέδειξαν ότι τα παιδιά που μεγάλωσαν από λεσβιακά ζευγάρια εμφάνισαν υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης και λιγότερα συμπεριφορικά προβλήματα σε σύγκριση με παιδιά από ετεροφυλόφιλες οικογένειες.

Ακόμη, έρευνες έχουν επισημάνει ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου παρουσιάζουν καλύτερη συνολική συμπεριφορά, υγεία και οικογενειακή συνοχή (Crouch, Waters, McNair, Power & Davis, 2014). Επιδεικνύουν επίσης μεγαλύτερη ανεκτικότητα, διαφάνεια και μειωμένη προσκόλληση στα στερεότυπα του φύλου σε σύγκριση με τα παιδιά που μεγαλώνουν από ετεροφυλόφιλους γονείς. Αυτό θα μπορούσε να αποδοθεί στην τάση των ζευγαριών του ίδιου φύλου να καλλιεργούν πιο ισότιμες σχέσεις, σε αντίθεση με τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια που μπορεί να τηρούν πιο αυστηρά τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων (Goldberg, 2007). Επιπλέον, τα ομόφυλα ζευγάρια συχνά δίνουν προτεραιότητα στην ισότητα των φύλων, στις ισότιμες συνεργασίες και επιδεικνύουν αυξημένη δέσμευση για τη γνωστική ανάπτυξη και την ευημερία των παιδιών τους (Geay, Humeau & Spruyt, 2020).

Η Farr (2017) υποστηρίζει ότι η προσαρμογή των παιδιών που υιοθετούνται τόσο από γονείς του ίδιου φύλου όσο και από ετεροφυλόφιλους, μαζί με την προσαρμογή των ίδιων των

γονέων και τη λειτουργία της οικογένειας, παραμένει ανεπηρέαστη από τον σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων. Τα αποτελέσματα υπογράμμισαν την τυπική ανάπτυξη αυτών των παιδιών, τη λειτουργικότητα των οικογενειών τους και την έλλειψη ψυχοσυναισθηματικών προβλημάτων συμπεριφοράς. Ωστόσο, το άγχος των γονέων έχει συσχετιστεί με την εμφάνιση συμπεριφορικών προβλημάτων. Ομοίως, οι Bos, van Balen και van den Boom (2007) διαπίστωσαν ότι η προσαρμογή των παιδιών δεν συσχετίζεται με τον τύπο της οικογενειακής δομής αλλά με παράγοντες όπως η γονική φροντίδα και η ικανοποίηση από το γονεϊκό ρόλο του ζευγαριού.

Επιπλέον, το είδος της δομής της οικογένειας (είτε με γονείς του ίδιου φύλου είτε με ετεροφυλόφιλους) δεν συσχετίζεται με την εμπλοκή των παιδιών σε παραβατικές συμπεριφορές ή σε χρήση ουσιών. Αντίθετα, η ποιότητα των σχέσεων γονέα-παιδιού εμφανίζεται ως ο πιο ακριβής προγνωστικός παράγοντας, με τα παιδιά που βρίσκονται πιο κοντά με τους γονείς τους να εμφανίζουν μειωμένη παραβατική συμπεριφορά (Wainright & Patterson, 2006). Η ποιότητα της ερμηνείας ως γονέας και των οικογενειακών σχέσεων και η γονεϊκή ευημερία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ευημερία και τη θετική ανάπτυξη των παιδιών, ανεξαρτήτως της δομής της οικογένειας (Knight et al., 2017).

Σύμφωνα με τους Biblarz & Stacey (2010), τα επιχειρήματα που υποστηρίζουν την αναγκαιότητα τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα για την ανάπτυξη των παιδιών πηγάζουν συχνά από την πεποίθηση ότι οι άνδρες και οι γυναίκες εγγενώς μεγαλώνουν τα παιδιά διαφορετικά και αυτές οι διαφορές είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη του παιδιού. Ωστόσο, τέτοιοι ισχυρισμοί βασίζονται συνήθως σε μελέτες που συγχέουν το φύλο με άλλες μεταβλητές της οικογενειακής δομής. Οι ερευνητές τονίζουν ότι αυτό που πραγματικά έχει σημασία για την ανάπτυξη των παιδιών είναι οι γονείς να διατηρούν μια υγιή σχέση, ανεξάρτητα από το φύλο τους, και ότι τα παιδιά είναι σημαντικότερο να έχουν δύο γονείς από το να έχουν μόνο έναν. Τονίζουν ότι ενώ το να έχεις δύο ικανούς γονείς είναι ιδανικό, το να έχεις έναν ικανό γονέα είναι ακόμα καλύτερο από το να έχεις δύο ανίκανους. Συνεπώς, το φύλο του γονέα δεν παίζει ρόλο, καθώς η έρευνα δεν έχει συνδέσει αποκλειστικά τις γονεϊκές ικανότητες με το φύλο.

Σε έρευνα τους οι Geay et al. (2020), αποκάλυψαν ότι οι εκπαιδευτικές τακτικές μεταξύ γονέων του ίδιου φύλου μοιάζουν με εκείνες των ετεροφυλόφιλων γονέων από παρόμοιο κοινωνικό υπόβαθρο, ιδιαίτερα στις μεσαίες και ανώτερες κοινωνικές τάξεις.

Οι Cenegy, Denney & Kimbro (2018) διερεύνησαν τη συσχέτιση μεταξύ της οικογενειακής δομής και της συνολικής υγείας των παιδιών, εξετάζοντας παράγοντες όπως τη φυλή ή την εθνικότητα του παιδιού, το καθεστώς υιοθεσίας, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας, την οικογενειακή σταθερότητα και την γονεϊκή υγεία. Τα ευρήματά τους υποδηλώνουν ότι η κακή υγεία που παρατηρείται μεταξύ των παιδιών σε ζευγάρια του ίδιου φύλου, ετεροφυλόφιλα ζευγάρια και μονογονεϊκές οικογένειες προέρχεται κυρίως από

δημογραφικές και κοινωνικοοικονομικές ανισότητες παρά από την έκθεση σε μη παραδοσιακές οικογενειακές δομές.

Σχετικά με τις αντιλήψεις των παιδιών για το φύλο, η έρευνα δείχνει ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από λεσβιακά ζευγάρια εκτίθενται σε περιβάλλοντα με έλλειψη στερεοτύπων και λιγότερο παραδοσιακές στάσεις για το φύλο (Sutfin, Fulcher, Bowles & Patterson, 2008). Επίσης, αντιμετωπίζουν μειωμένη πίεση από τους γονείς να τηρήσουν τα στερεότυπα του φύλου (Bos & Sandfort, 2010). Επιπλέον, η έρευνα των Goldberg και Garcia (2016) εντόπισε ότι τα παιδιά που ανατρέφονται από λεσβιακά ζευγάρια παρουσιάζουν λιγότερο διαφοροποιημένη συμπεριφορά ως προς το φύλο σε σύγκριση με τα παιδιά που ανατρέφονται από γκέι ζευγάρια και ετεροφυλόφιλα ζευγάρια, όπου τα αγόρια επιδεικνύουν λιγότερο ανδρισμό και τα κορίτσια λιγότερη θηλυκότητα. Αντίθετα, η έρευνα δείχνει ότι τα παιδιά ομόφυλων γονέων παρουσιάζουν συμμόρφωση ως προς το φύλο σε σύγκριση με τα παιδιά ετεροφυλόφιλων γονέων, που σημαίνει ότι δεν αποκλίνουν σημαντικά από την ταυτότητα ή την έκφραση φύλου σύμφωνα με τους κοινωνικούς κανόνες (Carone, Lingiardi, Tanzilli, Bos & Baiocco, 2020).

Ο σεξουαλικός προσανατολισμός των γονέων δεν επηρεάζει την ανάπτυξη της ταυτότητας φύλου των παιδιών. Οι στάσεις και οι συμπεριφορές των γονέων είναι αυτές που παίζουν καθοριστικό ρόλο. Για παράδειγμα, γονείς που επιδεικνύουν πιο άνιση κατανομή της εργασίας και των οικιακών ευθυνών τείνουν να ανατρέφουν παιδιά με πιο παραδοσιακές φιλοδοξίες σταδιοδρομίας (Fulcher, Sutfin & Patterson, 2007). Επιπλέον, οι Sumontha, Farr και Patterson (2017) ανακάλυψαν ότι οι στάσεις και οι συμπεριφορές και των δύο γονέων συνδέονται με τη στάση των παιδιών απέναντι στο φύλο και όχι ο σεξουαλικός προσανατολισμός των γονέων. Συγκεκριμένα, διαπίστωσαν ότι τα κορίτσια που υιοθετούνται από ομόφυλα ζευγάρια τείνουν να επιδεικνύουν μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα και ευελιξία στη συμπεριφορά τους σε σύγκριση με τα κορίτσια που μεγαλώνουν ετεροφυλόφιλοι γονείς. Ωστόσο, δεν υπήρχε σημαντική διαφορά στη συμπεριφορά μεταξύ των αγοριών που μεγάλωσαν από ομόφυλα ζευγάρια και εκείνων που μεγάλωσαν από ετεροφυλόφιλα ζευγάρια.

Σε μια μελέτη που διεξήχθη από τους Farr et al. (2016), παιδιά που μεγάλωσαν από γονείς του ίδιου φύλου δήλωσαν ότι ένιωθαν διαφορετικά στον κοινωνικό τους περιβάλλον λόγω της οικογένειάς τους, ωστόσο αυτή η διαφορετικότητα δεν τους προκάλούσε αρνητικά συναισθήματα. Εν αντιθέσει, αυτά τα παιδιά είχαν θετικά συναισθήματα για τις οικογένειές τους, δεν εξέφρασαν φόβο απόρριψης λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού των γονιών τους και ένιωθαν άνετα να το συζητήσουν. Παρά το γεγονός ότι αντιμετώπισαν μικροεπιθέσεις από συνομηλίκους τους, επέδειξαν ανθεκτικότητα, διαθέτοντας γνωστικές στρατηγικές αντιμετώπισης και αναζητώντας κοινωνική υποστήριξη για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό των γονιών τους.

3.4. Έρευνες σε σχέση με την ανατροφή των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια στην προσχολική ηλικία

Στη σύγχρονη κοινωνία, ο λόγος γύρω από την ανατροφή των παιδιών από γονείς του ίδιου φύλου έχει εξελιχθεί σημαντικά, αμφισβητώντας τις παραδοσιακές έννοιες της οικογενειακής δομής και επαναπροσδιορίζοντας τη δυναμική της ανατροφής των παιδιών. Μια κρίσιμη πτυχή αυτής της εξέλιξης έγκειται στην κατανόηση του αντίκτυπου και της αποτελεσματικότητας της ανατροφής των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια, ιδιαίτερα στα προσχολικά χρόνια. Αυτή η ενότητα εμβαθύνει στην έρευνα γύρω από την ανατροφή των παιδιών στην προσχολική ηλικία από ομόφυλα ζευγάρια, διερευνώντας τις επιπτώσεις της στην ανάπτυξη του παιδιού, τη δυναμική της οικογένειας και τις κοινωνικές αντιλήψεις.

Τα προσχολικά χρόνια είναι μια κρίσιμη περίοδος στην ανάπτυξη του παιδιού, που χαρακτηρίζεται από ταχεία γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, τα παιδιά αρχίζουν να διαμορφώνουν την κατανόησή τους για τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των εννοιών της οικογένειας, των ρόλων των φύλων και των σχέσεων.

Η έρευνα δείχνει ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου παρουσιάζουν επίπεδα συναισθηματικής, γνωστικής και κοινωνικής ανάπτυξης συγκρίσιμα με αυτά που μεγαλώνουν από ετεροφυλόφιλους γονείς. Μια ολοκληρωμένη μετα-ανάλυση από τον Goldberg (2010) συνέθεσε δεδομένα από 33 μελέτες που συνέκριναν τα αποτελέσματα παιδιών που ανατράφηκαν από γονείς του ίδιου φύλου και από ετεροφυλόφιλους. Η ανάλυση αυτή διαπίστωσε ότι τα παιδιά σε οικογένειες γονέων του ίδιου φύλου εμφάνισαν παρόμοια αποτελέσματα σε τομείς όπως η ακαδημαϊκή επίδοση, η αυτοεκτίμηση και η ψυχολογική προσαρμογή σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους από ετεροφυλόφιλες οικογένειες. Αυτή η μετα-ανάλυση παρείχε μια ισχυρή βάση για την κατανόηση της ισοτιμίας στα αποτελέσματα της παιδικής ανάπτυξης σε διαφορετικές οικογενειακές δομές.

Επιπλέον, μια διαχρονική μελέτη από τους Farr, Forssell και Patterson et al. (2018) παρακολούθησε παιδιά από τη βρεφική ηλικία έως την εφηβεία τόσο σε οικογένειες γονέων του ίδιου φύλου όσο και σε ετεροφυλόφιλες οικογένειες. Τα ευρήματα αποκάλυψαν ότι οι θετικές πρακτικές γονικής μέριμνας, όπως η ζεστασιά, η υποστήριξη και η συνεπής πειθαρχία, ήταν ισχυροί προγνωστικοί παράγοντες για την ευημερία του παιδιού, ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων. Αυτή η διαχρονική προσέγγιση προσέφερε πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τη διαρκή επίδραση των τρόπων γονικής μέριμνας στην ανάπτυξη των παιδιών με την πάροδο του χρόνου.

Η έρευνα του Golombok (2015) εξέτασε την ποιότητα των σχέσεων γονέα-παιδιού στις οικογένειες γονέων του ίδιου φύλου. Η μελέτη αποκάλυψε ότι τα παιδιά σε αυτές τις οικογένειες

ανέφεραν επίπεδα προσκόλλησης, επικοινωνίας και συνολικής ικανοποίησης από τις σχέσεις τους με τους γονείς παρόμοια με εκείνα σε ετεροφυλόφιλες οικογένειες. Αυτή η εικόνα ανέδειξε τις θεμελιώδεις ομοιότητες στη δυναμική της οικογένειας σε διάφορες οικογενειακές δομές. Με βάση αυτό, οι Farr et al. (2018) τόνισαν τον ρόλο της οικογενειακής υποστήριξης στην προστασία των παιδιών που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου από τις αρνητικές επιπτώσεις των κοινωνικών προκλήσεων, όπως οι διακρίσεις ή το στίγμα. Οι ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί και οι υποστηρικτικές πρακτικές γονικής μέριμνας αναδείχθηκαν ως κρίσιμοι προστατευτικοί παράγοντες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των παιδιών απέναντι σε εξωτερικές αντιξοότητες. Η προσχολική ηλικία λειτουργεί ως ένας μικρόκοσμος όπου τα παιδιά αλληλεπιδρούν με συνομηλίκους από διαφορετικά οικογενειακά υπόβαθρα.

Η έρευνα υποδηλώνει ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου παρουσιάζουν παρόμοιες σχέσεις με συνομηλίκους και πρότυπα κοινωνικοποίησης με τα ομόλογά τους από ετεροφυλόφιλες οικογένειες (Farr, Bruun, Chadwick & Patterson, 2017). Αυτό το εύρημα τόνισε την κανονιστική φύση της κοινωνικής ανάπτυξης μεταξύ των παιδιών που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου. Επιπλέον, η έρευνα του Goldberg (2013) υπογράμμισε τον κεντρικό ρόλο των προσχολικών περιβαλλόντων στην καλλιέργεια συμπεριληπτικών στάσεων απέναντι σε διαφορετικές οικογενειακές δομές. Η έκθεση σε συμμαθητές από διάφορα οικογενειακά υπόβαθρα βρέθηκε ότι καλλιεργεί την ενσυναίσθηση, την ανεκτικότητα και την αποδοχή μεταξύ των παιδιών, ενισχύοντας ένα θετικό κοινωνικό κλίμα σε περιβάλλοντα πρώιμης παιδικής ηλικίας.

Ο Goldberg (2013) διερεύνησε τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες γονέων του ίδιου φύλου στα εκπαιδευτικά πλαίσια. Τα θεσμικά εμπόδια, η έλλειψη εκπροσώπησης και οι προκαταλήψεις προσδιορίστηκαν ως σημαντικά εμπόδια που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τη συμμετοχή των γονέων και τις εμπειρίες των παιδιών στην προσχολική ηλικία. Παρά τα εμπόδια αυτά, η έρευνα των Farr et al. (2018) φώτισε την ανθεκτικότητα στις οικογένειες γονέων του ίδιου φύλου, τονίζοντας τη σημασία της κοινοτικής υποστήριξης, των προσπαθειών υπεράσπισης και της νομικής προστασίας για τον μετριασμό των επιπτώσεων των διακρίσεων και την προώθηση εκπαιδευτικών περιβαλλόντων χωρίς αποκλεισμούς.

Διερευνώντας την επιρροή των αναπαραστάσεων των μέσων ενημέρωσης, οι Haines, Tiggemann και Polivy (2020) διαπίστωσαν ότι η έκθεση σε θετικές απεικονίσεις διαφορετικών οικογενειών στα μέσα ενημέρωσης κατά τη διάρκεια της πρώιμης παιδικής ηλικίας θα μπορούσε να μετριάσει τις προκαταλήψεις και να προωθήσει την αποδοχή από τα παιδιά προς τις οικογένειες του ίδιου φύλου. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της εκπροσώπησης των μέσων ενημέρωσης για τη διαμόρφωση κοινωνικών συμπεριφορών και την προώθηση της ένταξης. Επιπλέον, ο Goldberg (2013) τόνισε τον κρίσιμο ρόλο της νομικής αναγνώρισης και προστασίας των ομόφυλων οικογενειών στη δημιουργία ενός υποστηρικτικού κοινωνικού περιβάλλοντος που

ευνοεί τα θετικά αποτελέσματα των παιδιών. Τα νομικά δικαιώματα όπως η ισότητα του γάμου και τα δικαιώματα υιοθεσίας είναι καθοριστικά για τη διασφάλιση της ευημερίας και της σταθερότητας των ομόφυλων οικογενειών.

Συνολικά, η έρευνα σχετικά με την ανατροφή των παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια στην προσχολική ηλικία υπογραμμίζει τη σημασία της αναγνώρισης και της υποστήριξης διαφορετικών οικογενειακών δομών. Οι θετικές σχέσεις γονέα-παιδιού, η οικογενειακή υποστήριξη, τα κοινωνικά περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς και η νομική προστασία είναι αναπόσπαστα στοιχεία που συμβάλλουν στην ευημερία και την ανάπτυξη των παιδιών που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου. Η συνεχής έρευνα, οι προσπάθειες υπεράσπισης και οι πρωτοβουλίες πολιτικής είναι απαραίτητες για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλες τις οικογένειες στην προσχολική εκπαίδευση.

4. Συμπεράσματα

Τα τελευταία χρόνια, ένας αυξανόμενος αριθμός ομοφυλόφιλων ατόμων και ζευγαριών του ίδιου φύλου έχουν σφυρηλατήσει εναλλακτικές οικογενειακές δομές μέσω διαφόρων μεθόδων όπως η υιοθεσία, η δωρεά σπέρματος, η γονιμοποίηση και η παρένθετη μητρότητα. Αυτές οι μη παραδοσιακές οικογενειακές ρυθμίσεις περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα σεναρίων, συμπεριλαμβανομένων βιολογικών γονέων που δεν είναι νόμιμοι κηδεμόνες, ομόφυλων ζευγαριών που υιοθετούν ή ανατρέφουν παιδιά και οικογενειών με πολλαπλές γονικές προσωπικότητες.

Ωστόσο, η νομική αναγνώριση και τα δικαιώματα που παρέχονται στα ομόφυλα ζευγάρια ως γονείς διαφέρουν σημαντικά σε διαφορετικές περιοχές. Ενώ ορισμένες περιοχές παρέχουν πλήρη νομικά δικαιώματα στα ομόφυλα ζευγάρια, άλλες παρουσιάζουν τρομερά νομικά εμπόδια και διακρίσεις. Επιπλέον, οι στάσεις της κοινωνίας απέναντι στην γονεϊκότητα του ίδιου φύλου εκτείνονται από υποστηρικτικές έως εχθρικές, ασκώντας βαθιές επιπτώσεις στην ευημερία τόσο των γονέων όσο και των παιδιών.

Η αναγνώριση της γονεϊκότητας μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου είναι θεμελιωδώς ζήτημα ισότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η νομική αναγνώριση διασφαλίζει ότι οι γονείς του ίδιου φύλου και τα παιδιά τους έχουν πρόσβαση στα ίδια δικαιώματα, προστασίες και οφέλη με τους ετεροφυλόφιλους ομολόγους τους, προάγοντας τη δικαιοσύνη και την ισότητα στην κοινωνία. Η έννοια της οικογένειας έχει εξελιχθεί πέρα από το παραδοσιακό πυρηνικό μοντέλο για να περιλαμβάνει διάφορες δομές, συμπεριλαμβανομένων των ομόφυλων ζευγαριών, των μονογονεϊκών οικογενειών και των μικτών οικογενειών. Η επιβεβαίωση της νομιμότητας αυτών των διαφορετικών οικογενειακών δομών είναι επιτακτική ανάγκη για την οικοδόμηση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς που σέβεται και υποστηρίζει όλες τις μορφές οικογένειας.

Ενώ έχουν γίνει βήματα προς μεγαλύτερη αποδοχή και αναγνώριση της γονεϊκότητας των ομοφυλόφιλων, απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες για την αντιμετώπιση μακροχρόνιων νομικών και κοινωνικών προκλήσεων. Η υποστήριξη των δικαιωμάτων των γονέων του ίδιου φύλου και των παιδιών τους, η αμφισβήτηση πρακτικών που εισάγουν διακρίσεις και η προώθηση μιας πιο χωρίς αποκλεισμούς κατανόησης της οικογένειας είναι κρίσιμα βήματα για την επίτευξη της ισότητας.

Όπως αναφέρθηκε στην παρούσα έρευνα, το παγκόσμιο τοπίο των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ όσον αφορά τον γάμο και την υιοθεσία χαρακτηρίζεται από έντονες αντιθέσεις. Ενώ ορισμένα έθνη έχουν κάνει σημαντικά βήματα για τη διασφάλιση ίσων δικαιωμάτων και προστασίας για τα άτομα και τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ, άλλα διατηρούν πρακτικές διακρίσεων και

νομικούς φραγμούς. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω φορέων όπως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έχει λάβει προληπτική στάση για τη διασφάλιση αυτών των δικαιωμάτων, προωθώντας τη μη διάκριση στο γάμο και τις διαδικασίες υιοθεσίας. Παρά τις προόδους αυτές, η εφαρμογή τέτοιων πολιτικών χωρίς αποκλεισμούς ποικίλλει ευρέως μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Αυστραλία έχουν θεσπίσει προοδευτικούς νόμους που υποστηρίζουν τα δικαιώματα υιοθεσίας των ΛΟΑΤΚΙ, αντανακλώντας τις ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές προς την αποδοχή και την ισότητα.

Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις, ιδιαίτερα σε περιοχές όπως η Αφρική, η Μέση Ανατολή και μέρη της Ασίας, όπου κυριαρχεί η πολιτιστική και νομική αντίθεση στα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ. Σε αυτούς τους τομείς, τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ αντιμετωπίζουν συχνά αυστηρές νομικές και κοινωνικές κυρώσεις, εμποδίζοντας την ικανότητά τους να υιοθετήσουν ή να σχηματίσουν οικογένειες. Ακόμη και σε περιοχές με πιο προοδευτικούς νόμους, εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια, συμπεριλαμβανομένων των γραφειοκρατικών εμποδίων και των διακρίσεων από τις υπηρεσίες υιοθεσίας. Για την προώθηση των δικαιωμάτων υιοθεσίας των ΛΟΑΤΚΙ παγκοσμίως, είναι ζωτικής σημασίας να αντιμετωπιστούν αυτές οι ανισότητες και να προωθηθούν πολιτικές που διασφαλίζουν ίση μεταχείριση και ευκαιρίες για όλες τις οικογένειες, ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου.

Το ταξίδι της Ελλάδας προς την αναγνώριση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ, ιδιαίτερα στον τομέα της υιοθεσίας, αντικατοπτρίζει την ευρύτερη παγκόσμια τάση αλλαγής στάσεων και νομικών πλαισίων. Ιστορικά ριζωμένη στις συντηρητικές ορθόδοξες χριστιανικές αξίες, η ελληνική κοινωνία έχει θέσει σημαντικές προκλήσεις για τα άτομα και τις οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ. Ωστόσο, οι αρχές του 21ου αιώνα έφεραν ένα κύμα αλλαγών που οδηγήθηκε τόσο από την εγχώρια υπεράσπιση όσο και από τις διεθνείς επιρροές. Οι νομικές μεταρρυθμίσεις, όπως η εισαγωγή των συμφώνων συμβίωσης για ομόφυλα ζευγάρια το 2015 και η τροποποίηση των νόμων για υιοθεσία το 2018, σηματοδότησε μια αυξανόμενη αποδοχή και μια απόκλιση από τους παραδοσιακούς κανόνες. Αυτά τα ορόσημα αντανακλούν τη δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ προοδευτικών μεταρρυθμίσεων και εδραιωμένων συντηρητικών ιδεολογιών στην ελληνική κοινωνία.

Η ορόσημο νομιμοποίηση του γάμου ομοφύλων τον Φεβρουάριο του 2024 σηματοδότησε τη δέσμευση της Ελλάδας για ισότητα και μη διάκριση, καθιστώντας την την πρώτη ορθόδοξη χώρα που χορηγεί τέτοια δικαιώματα. Αυτή η κομβική στιγμή επέτρεψε την κοινή υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια και την υιοθεσία του παιδιού του συντρόφου, προάγοντας σημαντικά τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένων των συνεχιζόμενων συζητήσεων σχετικά με την πρόσβαση στις τεχνολογίες αναπαραγωγής και τις εδραιωμένες κοινωνικές προκαταλήψεις. Προχωρώντας προς

τα εμπρός, η συνεχής υπεράσπιση, η εκπαίδευση και οι νομικές μεταρρυθμίσεις είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι τα άτομα και οι οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ μπορούν να ασκήσουν πλήρως τα δικαιώματά τους και να επιτύχουν πραγματική ισότητα στις διαδικασίες υιοθεσίας. Πρέπει να εφαρμοστούν ολοκληρωμένα μέτρα για την άρση των γραφειοκρατικών και θεσμικών φραγμών, προωθώντας μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς και δικαιοσύνη για όλους.

Συνοπτικά, όπως είδαμε στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας έρευνας, το ταξίδι της ανατροφής των παιδιών από ΛΟΑΤΚΙ ζευγάρια χαρακτηρίζεται από πολυάριθμες προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένων των νομικών φραγμών, του κοινωνικού στιγματισμού και των ανισοτήτων στην υγειονομική περίθαλψη. Παρά την πρόοδο στην αναγνώριση των διαφορετικών οικογενειακών δομών, οι ΛΟΑΤΚΙ γονείς αντιμετωπίζουν συχνά σημαντικά εμπόδια στην απόκτηση νομικών δικαιωμάτων και προστασίας, στην πρόσβαση σε θεραπείες γονιμότητας και στην υπέρβαση των κοινωνικών προκαταλήψεων. Αυτά τα εμπόδια μπορούν να επηρεάσουν όχι μόνο τους γονείς αλλά και τα παιδιά τους, τα οποία μπορεί να βιώσουν εκφοβισμό και διακρίσεις σε διάφορα κοινωνικά περιβάλλοντα. Η αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων απαιτεί συνεχείς προσπάθειες για την προώθηση πολιτικών χωρίς αποκλεισμούς, την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ενίσχυση της αποδοχής όλων των τύπων οικογένειας.

Επιπλέον, η ανθεκτικότητα και η δύναμη που επιδεικνύουν τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ υπογραμμίζουν τη σημασία των υποστηρικτικών κοινοτήτων και των οργανώσεων υπεράσπισης. Αυτές οι ομάδες διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην παροχή πόρων, αλληλεγγύης και αίσθησης του ανήκειν, βοηθώντας τις ΛΟΑΤΚΙ οικογένειες να περιηγηθούν στην πολυπλοκότητα της γονεικότητας. Ο ακτιβισμός και η υπεράσπιση συνεχίζουν να οδηγούν σε νομικές μεταρρυθμίσεις και πολιτιστικές αλλαγές, προσπαθώντας για μεγαλύτερη αποδοχή και επιβεβαίωση των ΛΟΑΤΚΙ ταυτοτήτων. Υποστηρίζοντας αυτές τις προσπάθειες και αναγνωρίζοντας την αξία των διαφορετικών οικογενειακών δομών, η κοινωνία μπορεί να κινηθεί προς ένα μέλλον χωρίς αποκλεισμούς και δικαιοσύνη για όλες τις οικογένειες.

Ένα εκτεταμένο σύνολο ερευνών υποστηρίζει σταθερά την ιδέα ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από ομόφυλα ζευγάρια παρουσιάζουν συγκρίσιμα ή και ανώτερα αποτελέσματα σε διάφορους τομείς σε σύγκριση με αυτά που μεγαλώνουν ετεροφυλόφιλοι γονείς. Οι μελέτες που παρουσιάστηκαν παραπάνω δείχνουν ότι τα παιδιά από νοικοκυριά του ίδιου φύλου βιώνουν θετική ψυχολογική ευεξία, ακαδημαϊκή επιτυχία και κοινωνική ανάπτυξη, με υψηλά επίπεδα οικογενειακής συνοχής και μειωμένη προσκόλληση στα στερεότυπα του φύλου. Επιπλέον, η ποιότητα των σχέσεων γονέα-παιδιού αναδεικνύεται ως καθοριστικός παράγοντας για την ευημερία των παιδιών, επισκιάζοντας τη σημασία της οικογενειακής δομής ή του σεξουαλικού προσανατολισμού των γονέων. Έτσι, η καλλιέργεια ενός υποστηρικτικού οικογενειακού περιβάλλοντος και η καλλιέργεια δεσμών γονέα-παιδιού παραμένουν πρωταρχικής σημασίας για

τη θετική ανάπτυξη των παιδιών, ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό προσανατολισμό των γονιών τους.

Επιπλέον, τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι οι ανησυχίες σχετικά με την ανάπτυξη του φύλου και την κοινωνική προσαρμογή των παιδιών σε οικογένειες ομόφυλων φύλων είναι σε μεγάλο βαθμό αβάσιμες. Τα παιδιά που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου δεν παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις από τους κανόνες φύλου σε σύγκριση με τους ομολόγους τους σε ετεροφυλόφιλες οικογένειες και η ανάπτυξη της ταυτότητας φύλου τους φαίνεται ανεπηρέαστη από τον σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων. Παρά το γεγονός ότι αντιμετωπίζουν περιστασιακές προκλήσεις, όπως οι κοινωνικές μικροεπιθέσεις, αυτά τα παιδιά επιδεικνύουν αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα, εφαρμόζοντας γνωστικές στρατηγικές αντιμετώπισης και αναζητώντας κοινωνική υποστήριξη όταν χρειάζεται. Συνολικά, η έρευνα υπογραμμίζει τη σημασία της ενθάρρυνσης συμπεριληπτικών συμπεριφορών και της παροχής υποστήριξης σε διαφορετικές οικογενειακές δομές, διασφαλίζοντας την ευημερία και τη θετική ανάπτυξη όλων των παιδιών, ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό προσανατολισμό των γονιών τους.

Ακόμη, η συζήτηση γύρω από την ανατροφή των ατόμων του ίδιου φύλου στη σύγχρονη κοινωνία αντανακλά μια σημαντική εξέλιξη στην κατανόησή μας για τη δυναμική της οικογένειας και την ανάπτυξη του παιδιού. Η έρευνα δείχνει σταθερά ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν από γονείς του ίδιου φύλου παρουσιάζουν συγκρίσιμα επίπεδα συναισθηματικής, γνωστικής και κοινωνικής ανάπτυξης με αυτά που μεγαλώνουν ετεροφυλόφιλοι γονείς. Οι έρευνες των Goldberg (2010), Farr et al. (2018) και Golombok (2015) παρέχουν ισχυρές ενδείξεις για τη θετική επίδραση της ανατροφής των ατόμων του ίδιου φύλου στην ευημερία των παιδιών και τη δυναμική της οικογένειας, τονίζοντας τη σημασία των υποστηρικτικών πρακτικών ανατροφής και των ισχυρών οικογενειακών δεσμών. Επιπλέον, τα ευρήματα από την έρευνα των Farr et al. (2017) και Goldberg (2013) τονίζουν τον ρόλο των κοινωνικών περιβαλλόντων χωρίς αποκλεισμούς, της εκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης και της νομικής προστασίας στην προώθηση της αποδοχής και την προώθηση θετικών αποτελεσμάτων για τα παιδιά σε οικογένειες γονέων του ίδιου φύλου.

Υπό το φως αυτών των ευρημάτων, είναι επιτακτική ανάγκη να αναγνωριστούν και να υποστηριχθούν οι ποικίλες οικογενειακές δομές, διασφαλίζοντας ίσες ευκαιρίες για όλες τις οικογένειες στην προσχολική εκπαίδευση. Η συνεχής έρευνα, οι προσπάθειες υπεράσπισης και οι πρωτοβουλίες πολιτικής είναι ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία εκπαιδευτικών περιβαλλόντων χωρίς αποκλεισμούς και την άρση των εμποδίων στη συμμετοχή των γονέων και στις εμπειρίες των παιδιών στην προσχολική ηλικία. Προάγοντας την ενσυναίσθηση, την ανεκτικότητα και την αποδοχή, η κοινωνία μπορεί να καλλιεργήσει την ευημερία και την ανάπτυξη όλων των παιδιών, ανεξάρτητα από τη σύνθεση της οικογένειάς τους, και να τηρεί τις αρχές της ισότητας και της διαφορετικότητας στις κοινότητές μας.

5. Αναφορές

Averett, P. E., & Hedge, A. (2012). School social work and early childhood student's attitudes toward gay and lesbian families. *Teaching in Higher Education* , 17, σσ. 537-549.

Crouch, S., McNair, R., Waters, E., & Power, J. (2013). What makes a same-sex parented family? *Med J Aust* , 199 (2), σσ. 94-96.

Gartrell, N. &. (2010). US National Longitudinal Lesbian Family Study: psychological adjustment of 17-year-old adolescents. *Pediatrics* , 126 (1), σσ. 28-36.

Mazrekaj, D., & Jin, Y. (2023). Mental health of children with gender and sexual minority parents: a review and future directions. *Humanities and Social Sciences Communications* , 10 (509).

Mazrekaj, D., Fischer, M. M., & Bos, H. M. (2022). Behavioral Outcomes of Children with Same-Sex Parents in The Netherlands. *International journal of environmental research and public health* , 19 (10), σ. 5922.

Meezan, W., & Rauch, J. (2005). Gay Marriage, Same-Sex Parenting, and America's Children. *The Future of Children* , 15 (2), σσ. 97-115.

Stribic, M., Jelekovic, T., Popovic, D., Brajkovic, M., & Zukina, P. (2019). Evaluations of Parenting by Same-Sex vs Different-Sex Couples among Heterosexual University Students: Experimental Between-Subjects Vignette Design Study. *Croatian Sociological Review* , 49 (2), σσ. 253-281.

Webb, S., Chonody, J., & Kavanagh, P. (2017). Attitudes Toward Same-Sex Parenting: An Effect of Gender. *Journal of Homosexuality* , 64 (11), σσ. 1583-1595.

Abraham, H. (2017). A family is what you make it: Legal recognition and regulation of multiple parents. *Am. UJ Gender Soc. Pol'y & L.*, 25, 405.

Allen, D. (2015). More heat than light: A critical assessment of the same-sex parenting literature, 1995–2013. *Marriage & Family Review*, 51(2), 154-182.

American Psychological Association. (2015). Guidelines for psychological practice with transgender and gender nonconforming people. *American psychologist*, 70(9), 832-864.

Ayoub, P. M. (2015). Contested norms in new-adopter states: International determinants of LGBT rights legislation. *European Journal of International Relations*, 21(2), 293-322.

Ayoub, P. M. (2017). A struggle for recognition and rights: Expanding LGBT activism. In *Expanding Human Rights* (pp. 13-34). Edward Elgar Publishing.

Ayoub, P. M., & Stoeckl, K. (2024). *The Global Fight Against LGBTI Rights: How Transnational Conservative Networks Target Sexual and Gender Minorities*. NYU Press.

Badgett, M. L. (2020). *The economic case for LGBT equality: Why fair and equal treatment benefits us all*. Beacon Press.

Badgett, M. L. (2020). *The economic case for LGBT equality: Why fair and equal treatment benefits us all*. Beacon Press.

Bailey, J. M., Vasey, P. L., Diamond, L. M., Breedlove, S. M., Vilain, E., & Epprecht, M. (2016). Sexual orientation, controversy, and science. *Psychological science in the public interest*, 17(2), 45-101.

Bala, N., & Ashbourne, C. (2011). The widening concept of parent in Canada: Step-parents, same-sex partners, & parents by ART. *Am. UJ Gender Soc. Pol'y & L.*, 20, 525.

Belavusau, U. (2020). Legislative and judicial politics of LGBT rights in the European Union. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.

Berkowitz, D. (2020). Gay men and surrogacy. *LGBTQ-parent families: Innovations in research and implications for practice*, 143-160.

Biblarz, T. J., & Stacey, J. (2010). How does the gender of parents matter?. *Journal of marriage and family*, 72(1), 3-22.

Blake, L., Carone, N., Raffanello, E., Slutsky, J., Ehrhardt, A. A., & Golombok, S. (2017). Gay fathers' motivations for and feelings about surrogacy as a path to parenthood. *Human Reproduction*, 32(4), 860-867.

Bos, H. M., Knox, J. R., van Rijn-van Gelderen, L., & Gartrell, N. K. (2016). Same-sex and different-sex parent households and child health outcomes: Findings from the National Survey of Children's Health. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 37(3), 179-187.

Bos, H. M., Van Balen, F., & Van Den Boom, D. C. (2007). Child adjustment and parenting in planned lesbian-parent families. *American journal of orthopsychiatry*, 77(1), 38-48.

Bos, H., & Sandfort, T. G. (2010). Children's gender identity in lesbian and heterosexual two-parent families. *Sex roles*, 62, 114-126.

Bos, H., Van Gelderen, L., & Gartrell, N. (2015). Lesbian and heterosexual two-parent families: Adolescent-parent relationship quality and adolescent well-being. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 1031-1046.

Brandão, P. (2022). European policies on same-sex relationships, adoption and assisted reproduction. *Int J Reprod Contracept Obstet Gynecol*, 11(2306), 2320-1770.

Brandes, A. (2014). The negative effect of stigma, discrimination, and the health care system on the health of gender and sexual minorities. *Tul. JL & Sexuality*, 23, 155.

Brennan, S., & Macleod, C. (2017). Fundamentally Incompetent: Homophobia, Religion, and the Right to Parent. In *Procreation, Parenthood, and Educational Rights* (pp. 230-245). Routledge.

- Brown, J. (2016). Human rights, gay rights, or both: International human rights law and same-sex marriage. *Fla. J. Int'l L.*, 28, 217.
- Browne, E. (2019). Gender norms, LGBTQI issues and development: a topic guide. *ALIGN*, 10, 1-34.
- Bullough, V. L. (2019). *Homosexuality: A history (from ancient Greece to gay liberation)*. Routledge.
- Carone, N., Lingiardi, V., Tanzilli, A., Bos, H. M., & Baiocco, R. (2020). Gender development in children with gay, lesbian, and heterosexual parents: Associations with family type and child gender. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 41(1), 38-47.
- Cass, V. C. (1984). Homosexual identity formation: Testing a theoretical model. *Journal of sex research*, 20(2), 143-167.
- Cenegy, L. F., Denney, J. T., & Kimbro, R. T. (2018). Family diversity and child health: Where do same-sex couple families fit?. *Journal of Marriage and Family*, 80(1), 198-218.
- Chang, A. R., & Wildman, S. M. (2017). Gender in/sight: Examining culture and constructions of gender. *Geo. J. Gender & L.*, 18, 43.
- Chang, S. C., Singh, A. A., & Rossman, K. (2017). Gender and sexual orientation diversity within the TGNC community.
- Chen-Dedman, A. (2022). Seeing China differently: National contestation in Taiwan's LGBTQ (tongzhi) movement. *Nations and Nationalism*, 28(4), 1212-1229.
- Costa, P. A., & Bidell, M. (2017). Modern families: Parenting desire, intention, and experience among Portuguese lesbian, gay, and bisexual individuals. *Journal of Family Issues*, 38(4), 500-521.
- Costa, P. A., & Shenkman, G. (2020). LGBTQ-parent families in non-Western contexts. *LGBTQ-parent families: Innovations in research and implications for practice*, 319-336.
- Costa, P. A., & Shenkman, G. (2020). LGBTQ-parent families in non-Western contexts. *LGBTQ-parent families: Innovations in research and implications for practice*, 319-336.
- Coulter-Thompson, E. I. (2023). Bias and discrimination against lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer parents accessing care for their children: a literature review. *Health Education & Behavior*, 50(2), 181-192.
- Crehan, M. G. (2014). *The divided states of America: A comparative case study of same-sex marriage in the United States* (Doctoral dissertation, Northeastern University).
- Crouch, S. R., Waters, E., McNair, R., Power, J., & Davis, E. (2014). Parent-reported measures of child health and wellbeing in same-sex parent families: A cross-sectional survey. *BMC public health*, 14, 1-12.
- Davidson, A. I. (2001). *The emergence of sexuality: Historical epistemology and the formation of concepts*. Harvard University Press.

- de Lira, A. N., & de Morais, N. A. (2020). Processes of resilience experienced by families composed of same-sex couples. *Trends in Psychology, 28*(2), 249-269.
- Dendrinis, P. (2008). *Contemporary Greek male homosexualities: Greek gay men's experiences of the family, the military and the LGBT movement* (Doctoral dissertation, University of Glasgow).
- Dionisius, S. (2015). Queer matters: Family-building processes of lesbian couples using donor insemination. *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory, 16*(3), 283-301.
- Dotolo, D. (2017). *"It's Always in the Back of your Mind": LGBTQ Partners' Experiences of Discrimination in Health Care for Serious Illnesses* (Doctoral dissertation).
- Dotti Sani, G. M., & Quaranta, M. (2020). Let them be, not adopt: General attitudes towards gays and lesbians and specific attitudes towards adoption by same-sex couples in 22 European countries. *Social Indicators Research, 150*(1), 351-373.
- Duberman, M. (2019). *Stonewall: The definitive story of the LGBTQ rights uprising that changed America*. Penguin.
- Eleftheriadis, K. (2017). Cosmopolitanism, nationalism, and sexual politics in the European periphery: A multiscale analysis of gay prides in Thessaloniki, Greece. *International Journal of Politics, Culture, and Society, 30*, 385-398.
- Ellis, N. (2020). Power and Community: The Queer Liberation Movement of the 1960s and 1970s. *Historical Perspectives: Santa Clara University Undergraduate Journal of History, Series II, 25*(1), 8.
- Ervin, J., Scovelle, A., Churchill, B., Maheen, H., & King, T. (2023). Gender identity and sexual orientation: a glossary. *J Epidemiol Community Health, 77*(5), 344-348.
- Estrellado, J. E., Felipe, L. C. S., Nakamura, N., & Breen, A. B. (2021). LGBTQ parenting: Building families on the margins. *Queer psychology: Intersectional perspectives, 199-215*.
- Farr, R. H. (2017). Does parental sexual orientation matter? A longitudinal follow-up of adoptive families with school-age children. *Developmental psychology, 53*(2), 252.
- Farr, R. H., & Vázquez, C. P. (2020). Stigma experiences, mental health, perceived parenting competence, and parent-child relationships among lesbian, gay, and heterosexual adoptive parents in the United States. *Frontiers in Psychology, 11*, 513250.
- Farr, R. H., Bruun, S., Chadwick, K. A., & Patterson, C. J. (2017). "Children's Social Interactions With Friends and Peers: Exploring the Social Skills and Contexts of Social Play in Children With Same-Sex Parents." *Journal of Family Psychology, 31*(7), 886-896.
- Farr, R. H., Crain, E. E., Oakley, M. K., Cashen, K. K., & Garber, K. J. (2016). Microaggressions, feelings of difference, and resilience among adopted children with sexual minority parents. *Journal of Youth and Adolescence, 45*, 85-104.

- Farr, R. H., Forssell, S. L., & Patterson, C. J. (2018). "Parenting and Child Development in Adoptive Families: Does Parental Sexual Orientation Matter?" *Applied Developmental Science*, 22(2), 118–136.
- Farr, R. H., Oakley, M. K., & Ollen, E. W. (2016). School experiences of young children and their lesbian and gay adoptive parents. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 3(4), 442.
- Fedewa, A. L., Black, W. W., & Ahn, S. (2015). Children and adolescents with same-gender parents: A meta-analytic approach in assessing outcomes. *Journal of GLBT Family Studies*, 11(1), 1-34.
- Fortier, C. (2019). Sexualities: Transsexualities: Middle East, WestAfrica, NorthAfrica. *Encyclopedia of Women and Islamic Cultures (EWIC)*.
- Fulcher, M., Sutfin, E. L., & Patterson, C. J. (2008). Individual differences in gender development: Associations with parental sexual orientation, attitudes, and division of labor. *Sex Roles*, 58, 330-341.
- Gallagher, C., & Laqueur, T. W. (Eds.). (1987). *The making of the modern body: sexuality and society in the nineteenth century* (No. 14). Univ of California Press.
- Garnets, L. D. (2002). Sexual orientations in perspective. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 8(2), 115.
- Gates, G. J. (2015). Marriage and family: LGBT individuals and same-sex couples. *The Future of Children*, 67-87.
- Geay, B., Humeau, P., & Spruyt, E. (2020). Same-sex parents facing parenting standards. First results from three longitudinal studies. *International Social Science Journal*, 70(235-236), 99-115.
- Goldberg, A. E. (2007). (How) does it make a difference? Perspectives of adults with lesbian, gay, and bisexual parents. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(4), 550-562.
- Goldberg, A. E. (2010). *Lesbian and gay parents and their children: Research on the family life cycle*. American Psychological Association.
- Goldberg, A. E. (2012). Gay dads: Transitions to adoptive fatherhood. In *Gay Dads*. New York University Press.
- Goldberg, A. E., & Garcia, R. L. (2016). Gender-typed behavior over time in children with lesbian, gay, and heterosexual parents. *Journal of Family Psychology*, 30(7), 854.
- Goldberg, A. E., Frost, R. L., Miranda, L., & Kahn, E. (2019). LGBTQ individuals' experiences with delays and disruptions in the foster and adoption process. *Children and Youth Services Review*, 106, 104466.
- Golombok, S. (2015). *Modern families: Parents and children in new family forms*. Cambridge University Press.

- Golombok, S. (2017). Parenting in new family forms. *Current opinion in Psychology, 15*, 76-80.
- Hafford-Letchfield, T., Cocker, C., Rutter, D., Tinarwo, M., McCormack, K., & Manning, R. (2019). What do we know about transgender parenting?: Findings from a systematic review. *Health & Social Care in the Community, 27*(5), 1111-1125.
- Hafford-Letchfield, T., Cocker, C., Rutter, D., Tinarwo, M., McCormack, K., & Manning, R. (2019). What do we know about transgender parenting?: Findings from a systematic review. *Health & Social Care in the Community, 27*(5), 1111-1125.
- Haines, B. A., Tiggemann, M., & Polivy, J. (2020). "Media Exposure and the Development of Attitudes Toward Same-Sex Families." *Journal of Family Psychology, 34*(6), 773–782.
- Heston, L. V. (2019). Queering Kinship: LGBTQ Parents and the Creation of Real Utopias.
- Isailovic, I. (2018). Same sex but not the same: same-sex marriage in the United States and France and the universalist narrative. *The American Journal of Comparative Law, 66*(2), 267-315.
- Kantsa, V. (2014). The price of marriage: Same-sex sexualities and citizenship in Greece. *Sexualities, 17*(7), 818-836.
- Kaufman, G., & Compton, D. L. (2021). Attitudes toward LGBT marriage and legal protections post-Obergefell. *Sexuality Research and Social Policy, 18*, 321-330.
- Kennedy, H. C. (2014). The “third sex” theory of Karl Heinrich Ulrichs. In *The Gay Past* (pp. 103-111). Routledge.
- Kennedy, H. R., & Dalla, R. L. (2020). “It may be legal, but it is not treated equally”: Marriage equality and well-being implications for same-sex couples. *Journal of Gay & Lesbian Social Services, 32*(1), 67-98.
- Kilpatrick, C., & Eklund, H. (2022, February). Article 21–non-discrimination. In *The EU Charter of Fundamental Rights* (pp. 613-638). Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.
- Kinkler, L. A. (2015). *Lesbian, gay, bisexual, and heterosexual single adoptive parents by choice: Perceptions of challenges, coping, and strengths*. Clark University.
- Klesse, C. (2019). Polyamorous parenting: Stigma, social regulation, and queer bonds of resistance. *Sociological Research Online, 24*(4), 625-643.
- Knight, K. W., Stephenson, S. E., West, S., Delatycki, M. B., Jones, C. A., Little, M. H., Patton, G. C., Sawyer, S. M., Skinner, R., Telfer, M. M., Wake, M., North, K. N., & Oberklaid, F. (2017). The kids are OK: it is discrimination not same-sex parents that harms children. *The Medical Journal of Australia, 207*(9), 374–375. DOI: 10.5694/mja17.00943
- Kollman, K., & Waites, M. (2016). United Kingdom: changing political opportunity structures, policy success and continuing challenges for lesbian, gay and bisexual movements. In *The Lesbian and Gay Movement and the State* (pp. 181-196). Routledge.

- Laff, R., & Ruiz, W. (2019). *Child, family, and community*.
- Lau, H. (2020). Courts, the law, and LGBT rights in Asia.
- Lee, A., & Kanji, Z. (2017). Queering the health care system: Experiences of the lesbian, gay, bisexual, transgender community. *Canadian Journal of Dental Hygiene*, 51(2).
- Lee, S. B. W. (2017). The Equal Right to Parent: protecting the rights of gay and lesbian, poor, and unmarried parents. *NYU Rev. L. & Soc. Change*, 41, 631.
- LeVay, S. (2016). *Gay, straight, and the reason why: The science of sexual orientation*. Oxford University Press.
- Lima, D. (2022). Towards Cross-Border Recognition of Same-Sex Parenthood. *The Cambridge Law Journal*, 81(2), 239-242.
- Mallon, G. P. (2013). Lesbian, gay, bisexual, and transgender (LGBT) families and parenting. In *Encyclopedia of social work*.
- Malta, M., Cardoso, R., Montenegro, L., de Jesus, J. G., Seixas, M., Benevides, B., ... & Whetten, K. (2019). Sexual and gender minorities rights in Latin America and the Caribbean: a multi-country evaluation. *BMC international health and human rights*, 19, 1-16.
- Martos, A. J., Wilson, P. A., & Meyer, I. H. (2017). Lesbian, gay, bisexual, and transgender (LGBT) health services in the United States: Origins, evolution, and contemporary landscape. *PloS one*, 12(7), e0180544.
- Mathews, M., Lim, L., & Selvarajan, S. (2019). Religion, morality and conservatism in Singapore. *Singapore: Institute of Policy Studies*.
- Matsumura, K. T. (2021). Beyond Polygamy. *Iowa L. Rev.*, 107, 1903.
- Mavhandu-Mudzusi, A. H., Ndou, A., Mamabolo, L., Netshapapame, T., Ngwenya, T., Marebane, T., ... & Mgozoli, S. E. (2023). Terms which LGBTQI+ individuals prefer or hate to be called by. *Heliyon*, 9(4).
- Mazrekaj, D., De Witte, K., & Cabus, S. (2020). School outcomes of children raised by same-sex parents: Evidence from administrative panel data. *American Sociological Review*, 85(5), 830-856.
- McCutcheon, J., & Morrison, M. A. (2015). The effect of parental gender roles on students' attitudes toward lesbian, gay, and heterosexual adoptive couples. *Adoption Quarterly*, 18(2), 138-167.
- McNamara, K. (2019). The advantages of gay parents: Examining the outcomes of children of same and different-sex parents. In *Undergraduate Research Conference Proceedings* (Vol. 13, No. 1).

- McPhail, R., McNulty, Y., & Hutchings, K. (2016). Lesbian and gay expatriation: Opportunities, barriers and challenges for global mobility. *The International Journal of Human Resource Management*, 27(3), 382-406.
- Messina, R., & D'Amore, S. (2018). Adoption by lesbians and gay men in Europe: Challenges and barriers on the journey to adoption. *Adoption quarterly*, 21(2), 59-81.
- Mills-Koonce, W. R., Rehder, P. D., & McCurdy, A. L. (2018). The significance of parenting and parent-child relationships for sexual and gender minority adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 28(3), 637-649.
- Montero, D. M. (2014). America's progress in achieving the legalization of same-gender adoption: Analysis of public opinion, 1994 to 2012. *Social Work*, 59(4), 321-328.
- Moore, M. R., & Stambolis-Ruhstorfer, M. (2013). LGBT sexuality and families at the start of the twenty-first century. *Annual Review of Sociology*, 39, 491-507.
- Mrsevic, Z. (2022). Same Sex Unions between Invisibility and Legality. *Facta Universitatis, Series: L. & Pol.*, 20, 91.
- Murphy, D. A. (2013). The desire for parenthood: Gay men choosing to become parents through surrogacy. *Journal of family issues*, 34(8), 1104-1124.
- NeJaime, D. (2017). The nature of parenthood. *The Yale Law Journal*, 2260-2381.
- Parageorgiou, N. (2017). Εκκοσμίκευση και φύλο στην Ελλάδα: οι «αντιστάσεις» της Ορθόδοξης Εκκλησίας. *The Greek Review of Social Research*, 105-122.
- Papanikolaou, D. (2018). Critically queer and haunted: Greek identity, crisisescapes and doing queer history in the present. *Journal of Greek Media & Culture*, 4(2), 167-186.
- Paradela-López, M., Antón, J. I., & Jima-González, A. (2023). How Much Have We Changed? Long-Term Determinants of Attitudes toward Homosexuality in Chile. *Latin American Research Review*, 58(3), 575-594.
- Park, N. K., Kazyak, E., & Slauson-Blevins, K. (2016). How law shapes experiences of parenthood for same-sex couples. *Journal of GLBT Family Studies*, 12(2), 115-137.
- Pascual, M. G., & Pérez, A. T. (Eds.). (2017). *The Right to Family Life in the European Union*. London; New York: Routledge.
- Patterson, C. J. (2019). Lesbian and gay parenthood. In *Handbook of parenting* (pp. 345-371). Routledge.
- Patterson, C. J. (2019). Lesbian and gay parenthood. In *Handbook of parenting* (pp. 345-371). Routledge.
- Pepping, C. A., Power, J., Bourne, A., & Lyons, A. (2020). Lesbian, gay, bisexual, and transgender families across the globe. In *Cross-cultural family research and practice* (pp. 287-319). Academic Press.

- Pepping, C. A., Power, J., Bourne, A., & Lyons, A. (2020). Lesbian, gay, bisexual, and transgender families across the globe. In *Cross-cultural family research and practice* (pp. 287-319). Academic Press.
- Perales, F., Simpson Reeves, L., Plage, S., & Baxter, J. (2020). The family lives of Australian lesbian, gay and bisexual people: A review of the literature and a research agenda. *Sexuality Research and Social Policy, 17*, 43-60.
- Perkins, L. (2022). *Visibility, Respectability and Sexual Citizenship: The Strategy of the American Gay Rights Movement from 1950-1987* (Doctoral dissertation, Open Access Te Herenga Waka-Victoria University of Wellington).
- Perry, S. L., & Whitehead, A. L. (2015). Same-sex adoption as a welfare alternative? Conservatism, neoliberal values, and support for adoption by same-sex couples. *Journal of Homosexuality, 62*(12), 1722-1745.
- Pistella, J., Tanzilli, A., Ioverno, S., Lingiardi, V., & Baiocco, R. (2018). Sexism and attitudes toward same-sex parenting in a sample of heterosexuals and sexual minorities: The mediation effect of sexual stigma. *Sexuality Research and Social Policy, 15*, 139-150.
- Pralat, R. (2018). More natural does not equal more normal: Lesbian, gay, and bisexual people's views about different pathways to parenthood. *Journal of Family Issues, 39*(18), 4179-4203.
- Prendergast, S., & MacPhee, D. (2018). Family resilience amid stigma and discrimination: A conceptual model for families headed by same-sex parents. *Family relations, 67*(1), 26-40.
- Reczek, C. (2020). Sexual-and gender-minority families: A 2010 to 2020 decade in review. *Journal of Marriage and Family, 82*(1), 300-325.
- Riggs, D. W., Hines, S., Pearce, R., Pfeffer, C. A., & White, F. R. (2021). Trans parenting. *Maternal Theory: Essential Readings, 807-815*.
- Rimalower, L., & Caty, C. (2009). The mamas and the papas: the invisible diversity of families with same-sex parents in the United States. *Sex Education, 9*(1), 17-32.
- Riskind, R. G., Patterson, C. J., & Nosek, B. A. (2013). Childless lesbian and gay adults' self-efficacy about achieving parenthood. *Couple and Family Psychology: Research and Practice, 2*(3), 222.
- Robinson, R. K. (2016). Unequal protection. *Stan. L. Rev., 68*, 151.
- Salzberg, D. A. G. (2019). *Sexuality and transsexuality under the European Convention on Human Rights: A queer reading of human rights law*. Bloomsbury Publishing.
- Schaffner, A. K. (2016). An alternative model. *Times Literary Supplement, 1-1*.
- Schneebaum, A., & Badgett, M. L. (2019). Poverty in US lesbian and gay couple households. *Feminist Economics, 25*(1), 1-30.

- Schumm, W. R. (2016). A review and critique of research on same-sex parenting and adoption. *Psychological Reports, 119*(3), 641-760.
- Schuster, A. (2020). LGBTI migration in Europe. In *Research handbook on gender, sexuality and the law* (pp. 104-119). Edward Elgar Publishing.
- Semenova, N. S., Kiseleva, E. V., Ilyashevich, M. V., & Alisievich, E. S. (2015). Traditional values and human rights of LGBTI in the framework of the UN and Council of Europe: International legal aspects. *Mediterranean Journal of Social Sciences, 6*(4), 315-315.
- Shelton, M. (2013). *Family pride: What LGBT families should know about navigating home, school, and safety in their neighborhoods* (Vol. 8). Beacon Press.
- Slauson-Blevins, K., & Park, N. K. (2016). Deciding not to adopt: The role of normative family ideologies in adoption consideration. *Adoption Quarterly, 19*(4), 237-260.
- Smith, M. (2016). Canada: The Power of Institutions 1. In *The lesbian and gay movement and the state* (pp. 73-88). Routledge.
- Soh, D. (2021). *The end of gender: Debunking the myths about sex and identity in our society*. Simon and Schuster.
- Spoto, A. M. (2021). Fostering discrimination: Religious exemption laws in child welfare and the LGBTQ community. *NYUL Rev., 96*, 296.
- Stevenson, R. (2020). *Pride: The Celebration and the Struggle*. Orca Book Publishers.
- Sumontha, J., Farr, R. H., & Patterson, C. J. (2017). Children's gender development: Associations with parental sexual orientation, division of labor, and gender ideology. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity, 4*(4), 438.
- Sutfin, E. L., Fulcher, M., Bowles, R. P., & Patterson, C. J. (2008). How lesbian and heterosexual parents convey attitudes about gender to their children: The role of gendered environments. *Sex Roles, 58*, 501-513.
- Symonds, J. A. (2016). LGBT social movements.
- Tahmindjis, P. (2014). Sexuality and human rights: A global overview.
- Takács, J., Szalma, I., & Bartus, T. (2016). Social attitudes toward adoption by same-sex couples in Europe. *Archives of sexual behavior, 45*, 1787-1798.
- Thomeer, M. B., Paine, E. A., & Bryant, C. (2018). Lesbian, gay, bisexual, and transgender families and health. *Sociology Compass, 12*(1), e12552.
- Tomana, A. (2021). Keep it Radical": A qualitative analysis of contemporary queer discourse around gay pride.
- Tornello, S. L., & Bos, H. (2017). Parenting intentions among transgender individuals. *LGBT health, 4*(2), 115-120.

- Tornello, S. L., Riskind, R. G., & Babić, A. (2019). Transgender and gender non-binary parents' pathways to parenthood. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 6(2), 232.
- Triger, Z. (2021). The reluctant acceptance of same-sex unions and parents in Israel. *NTU L. Rev.*, 16, 1.
- Troiden, R. R. (1979). Becoming homosexual: A model of gay identity acquisition. *Psychiatry*, 42(4), 362-373.
- Troiden, R. R. (1988). Homosexual identity development. *Journal of adolescent health care*, 9(2), 105-113.
- Troiden, R. R. (2013). The formation of homosexual identities. *Gay and lesbian youth*, 43-73.
- Tryfonidou, A. (2020). Positive state obligations under European Law: a tool for achieving substantive equality for sexual minorities in Europe. *Erasmus L. Rev.*, 13, 98.
- Tskhay, K. O., & Rule, N. O. (2015). Sexual orientation across culture and time. *Psychology of gender through the lens of culture: Theories and applications*, 55-73.
- Villar, F., Serrat, R., de Sao José, J. M., Montero, M., Giuliani, M. F., Carbajal, M., ... & Tirro, V. (2019). Disclosing lesbian and gay male sexual orientation in later life: attitudes of younger and older generations in eight Latin American countries. *Journal of homosexuality*, 66(11), 1546-1569.
- Waldijk, K. (2020). What first, what later? Patterns in the legal recognition of same-sex partners in European countries. *Same-sex families and legal recognition in Europe*, 11-44.
- Wainright, J. L., & Patterson, C. J. (2006). Delinquency, victimization, and substance use among adolescents with female same-sex parents. *Journal of Family Psychology*, 20(3), 526.
- Wang, Y., Hu, Z., Peng, K., Xin, Y., Yang, Y., Drescher, J., & Chen, R. (2019). Discrimination against LGBT populations in China. *The Lancet Public Health*, 4(9), e440-e441.
- White, J., Sepúlveda, M. J., & Patterson, C. J. (Eds.). (2021). Understanding the well-being of LGBTQI+ populations.
- Worthen, M. G., & Herbolsheimer, C. (2022). Parenting beyond the binary? An empirical test of norm-centered stigma theory and the stigmatization of nonbinary parents. *LGBTQ+ Family: An Interdisciplinary Journal*, 18(5), 429-447.
- Zervoulis, K. (2016). The Greek context in relation to homosexuality, homophobia and gay identity and community. *Psychology of Sexualities Review*, 7(1), 15-28.
- Zucker, A. N. (2023). Understanding and Addressing LGBTQ Health Disparities: A Power and Gender Perspective. *The Palgrave Handbook of Power, Gender, and Psychology*, 397-417.

- Βέβη, Ε., & Σαμούρη, Ζ. Ρ. (2018). Οι σύγχρονες απόψεις σχετικά με την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης στην Ελλάδα.
- Κατάκη, Χ. (2019). Με χάρτη και πυξίδα: Αφηγήσεις συστημικής ψυχοθεραπείας. Αθήνα: Πεδίο.
- Κοκκάλα, Ι., Κυριαζοπούλου, Α., & Σακελλαρίδου, Μ. (2023). Μελέτη απόψεων των ενήλικων ατόμων 18-64 σχετικά με τη νομιμοποίηση της τεκνοθεσίας στα ομόφυλα ζευγάρια.
- Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (2010). Νέες μορφές οικογένειας. Τάσεις και εξελίξεις στη σύγχρονη Ελλάδα. *ΕΚΚΕ, Εγκέφαλος*.
- Μαργαρίτης, Γ., & Τουρνάκη, Α. (2021). Διερεύνηση διακρίσεων κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων.
- Μίχος, Ι. Α. (2017). *Ταυτότητες και Ιδεολογικά Διλήμματα στο Δημόσιο Διάλογο για την Επέκταση του Συμφώνου Συμβίωσης σε Ομόφυλα Ζευγάρια* (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).
- Μπακούρος, Β. (2019). Εκπαίδευση και κοινωνική ένταξη των ΛΟΑΤΚΙ+/LGBTQI+ προσφύγων σε δομές μη τυπικής εκπαίδευσης: η περίπτωση της μαθητικής ομάδας ΛΟΑΤΚΙ+/LGBTQI+ προσφύγων στο Κυριακάτικο Σχολείο Μεταναστών.
- Μπαμπινιώτης, Γ. Δ. (2002). *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων: ερμηνευτικό, ετυμολογικό, ορθογραφικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κυρίων ονομάτων, επιστημονικών όρων, ακρωνυμίων*. Κέντρο Λεξικολογίας.
- Νόμος 4356/2015 - ΦΕΚ 181/Α/24-12-2015, Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-nomothesia.gr/oikogeneia/nomos-4356-2015.html>, Πρόσβαση στις 29/04/2024
- Νόμος 4538/2018 - ΦΕΚ 85/Α/16-05-2018, Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-nomothesia.gr/oikogeneia/nomos-4538-2018-phek-85a-16-5-2018.html>, Πρόσβαση στις 29/04/2024
- Στεφανίδου, Δ. (2016). Περουσιακές σχέσεις μεταξύ συντρόφων και τέκνων στο σύμφωνο συμβίωσης.
- Χατζηστεργίου, Μ. (2012). Απόψεις εφήβων για την ομοφυλοφιλία. (Πτυχιακή εργασία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ελλάδα).